

מועצה לשימור
אתרי מורשת בישראל

דו"ח מנכ"ל

המועצה לשימור

אתרי מורשת בישראל

לשנה"ע 2020

מועצה לשימור אתרי מורשת בישראל (ע"ר)
ממורשת החברה להגנת הטבע

ט"ו טבת תשפ"א
30 דצמבר 2020
עש/20/429

חברות וחברי העמותה – מועצה לשימור אתרים
נאמני השימור, ומתנדבים למען שימור המורשת

יקרים כולכם,

דו"ח מנכ"ל שנה"ע 2020

כמדי שנה אנו שוקדים להביא לידיעתכם את הדו"ח השנתי, המביא את תמצית הפעילות במועצה בשנה החולפת, שנת העבודה 2020.

בדו"ח זה, מרוכז ורחב ככל שיהיה, אין בו את היכולת להכיל סדר יום מפורט, אך יש בו מעין מתן מענה כולל, באמצעות הדוגמאות והנושאים העיקריים, לתאר את אשר קרה אותנו בשנה החולפת.

מטבע ברייתו, דו"ח מסכם מעין זה, מעלה בפניכם עשייה ויצירה מתמשכת של המועצה, בה אתם חלק כה מרכזי ומהותי, בצד הצגת דילמות, התמודדות עם מצבים מורכבים, כסוגיות תקציביות, רגולציה, תכנון, שימור, ביצוע, פרויקטים שעל הפרק, עבודה מול ציבור, קהילה, חינוך והנחלה.

ללא צל של ספק, שנת 2020 הציבה בפנינו סוג של "מפץ גדול". תחילתה, ככל התחלה שבשגרה, המשכה (למעשה מראשית מרס 2020) מי ישרנו. המושג מחכה "מעבר לפינה" קיבל "טוויסט" בדמות נגיף COVID-19, שהשפעתו היתה כה דרמטית על כל אורחות חיינו, וחייבה גם את המועצה להתנהל אל תוך אי-וודאות, שהציבה בפנינו אתגרים לא מעטים.

הבנו מהר מאוד שעלינו להיערך, ללא כל ניסיון עבר, למצב כללי והתנהגותי - שטרם ידענו כמותו. ההתמודדות עם משבר הקורונה חייב הערכות לסגירת אתרי המורשת (סגר ראשון/ סגר שני), אובדן הכנסות מידי בערכים כספיים גבוהים, המשך תפקוד מול תוכניות פיתוח, הריסת מבנים היסטוריים, שיתוק זמני של ועדות התכנון, והתמודדות מול פעולות הקובעות עובדות בשטח, מ"תחת לרדאר", תוך ניצול המצב הכאוטי שנוצר.

בכל אלה גם טיפול בסוגיות תקציב, העדר חוק תקציב מדינה (זה שנתיים) כאשר התרבות, הכוללת את הנחלת המורשת ושימור נופי תרבות, בעדיפות נמוכה יותר אל מול הטיפול הדחוף במגפה, ובפגיעתה בבריאות הציבור בשמירה על חי אדם.

נציין שכבר בשלב זה, ללא עזרה, גילוי הבנה, ממשרדי הממשלה כמשרד התרבות והספורט, על צוותי העבודה המקצועיים והפוליטיים שבו, החל מהשרה והשר, מנכ"לי המשרד, בממשלה הקודמת וזו המכהנת ממאי 2020, ללא אגף "מורשת" במשרד ירושלים ומורשת, גופי התכנון, הוועדות לתכנון ובנייה (אלה חזרו בהמשך לפעול) וללא צוותי העבודה במועצה לשימור אתרים, מנהליות האתרים, מנהליות המחוזות ומטה המועצה על גופי החינוך, הכספיים, התכנון, והשימור, ללא הם ואחרים, קשה היה לתפקד וליצור סדר יום, בימי החירום, שיאפשרו המשך פעילות רצופה, בנוכחות גבוהה, של ארגון הפועל מתוך אמונה והבנה מלאה לגודל אחריותו, הן בטווח הקצר והן לשנים הבאות.

וכך יצא ששקדנו על שמירת צלם השימור ועשינו כל מאמץ, כולל מאמצים יצירתיים וחדשניים, על מנת לצלוח, בעזרתכם, את הימים המאתגרים שעמדו לפתע לפתחנו. על אלה נתונה לכם הערכה ותודה מהלב, בראשם לעובדי המועצה שאין מילים מלתאר גודל מסירותם.

קווי ההערכות אותה גיבשנו לעצמנו, החל מראשית המשבר * :

- טיפול בכ"א והוצאת עובדים רבים לחל"ת (עם כל הקושי, צעד זה אפשר הבטחת שכר לעובדים והקלה בתזרים).
- השארת מספר מצומצם של עובדים, במצבת המועצה - עיקרם מדרג המנהלים, לשמירה על הקיים. רובם ניצלו ימי חופשה.
- השארת דרגי ההנדסה, התכנון, וצוותי השימור, בעבודה מלאה (בקטגוריית עובדים חיוניים למשק).
- צוות אגף הכספים – בעבודה מלאה להמשך גיוס האמצעים, הכנת דו"חות הביצוע, בגין עבודות צוותי השימור האורגניים והחיצוניים.
- הכנת תוכנית ייעול וצמצום בשכר העובדים המשרתים בפועל. עצירת רכישות וצמצום דרסטי בכל הנושאים הלוגיסטיים שבמועצה.
- הנחלת מורשת וחינוך – בהערכות מיידית של הצוות הקטן שנותר, ביחד עם פעילות ענפה של מערך המתנדבים ומשרתי השרות הלאומי, העלינו עשרות ומאות פעילויות לאוויר לכל המשפחה, סיורים וירטואליים באתרים, חידונים, "חפשו את המטמון, הרצאות ב"זום", ומאוחר יותר, ביוזמה משותפת עם משרד התרבות והספורט, סיוע משולב לאמנים ואתרי המורשת בקיום הופעות מדהימות, ברמה גבוהה לקהלים מצומצמים באתרים.

*** הרחבה בכל הנושאים ראו בגוף הדו"ח**

כל הפעילות הענפה שתואר בהמשך, אינה מובנת מאליה, בכלל ולבטח בחודשים בהם מתמודדים בארץ ובעולם עם משבר בפרט, התאפשרה תודות לאנשים.

אם עמדנו במבחן עליון זה, בענווה, נציין שדבר לא היה קורה ללא העזרה, התמיכה, והסיוע שלכם, בצד הירתמות יוצאת מהכלל של גורמי ממשל, כמשרד התרבות והספורט, אגף "מורשת" במשרד ירושלים ומורשת, משרד האוצר, ועדת הכספים בכנסת ואחרים וטובים, וללא צוותי העבודה במועצה לשימור אתרים; מנהליות האתרים, מנהליות המחוזות ומטה המועצה על גופי החינוך, הכספיים, התכנון, והשימור, ללא הם ואחרים, קשה היה לתפקד וליצור סדר יום, בימי החירום, שיאפשר המשך פעילות רצופה, בנוכחות גבוהה, של ארגון הפועל מתוך אמונה והבנה מלאה לגודל אחריותו, הן בטווח הקצר והן לשנים הבאות.

להם ולכם נתונה תודתנו העמוקה, בהערכה רבה, בתוכם למוסדות העמותה, בראשם הוועד המנהל, הנשיא והיו"ר שלנו. הנוסכים בעובדי הארגון בטחון וכוחות להתמודדות יום יומית.

פנינו כעת אל שנת תקציב חדשה, זו תציב עבורנו קשיים לא מבוטלים אליהם נצטרך להתייחס בדחילו ורחימו, בערנות מוגברת, תוך הפגנת מאמץ עליון, גמישות מצבית, ומקצועיות. נקווה שכל אלה יעמדו לנו לטובתנו.

כאמור ובהערכה רבה, הדו"ח המוגש לכם בזאת הינו פרי עבודתם המסורה של עובדי ומנהלי המועצה לשימור אתרים :

מטה :

שלמה קופל	משנה למנכ"ל
חומי נובנשטרן	סמנכ"לית
אהרון לויתן, מהנדס המועצה	מחלקת התכנון והפיתוח
ארנון חפץ	שימור פיזי וצוותיהם
אוהד קורן	תחום כספים
אורלי נפתלי	משאבי אנוש
אלעד בצלאל וקרן רייש שרעבי	תחום חינוך ופיתוח
עידית מי-דן	תחום מידע ופרסומים
נועה גפן	משאבים ופיתוח
אדר' ליאורה בארי	קשרי מועצה - JNF
דרור הלוי	מח' סיורי שימור
יורם דורי	דוברות
רוני בר נתן	רכזת אירועים
מיכה כהן (עובד רשות העתיקות)	שת"פ קורסים והשתלמויות

מנהלי המחוזות :

אורי בן ציוני	מחוז צפון
אדר' נעמה נאמן מזרחי	מחוז חיפה וגליל מערבי
טל בן נון ומריה מצרפי	מחוז מרכז
תמר טוכלר, סמנכ"לית	מחוז ת"א והמחלקה לקשרי חוץ
איציק שוויקי	מחוז ירושלים
סאמר פאלח אל הייב	מחוז מיעוטים
עופר יוגב	מחוז דרום

אתרי המועצה :

עידו קהת	מוזיאון הרעות – מצודת כ"ח
זהבה חכם גבאי	חצר כנרת
ענת יוניוס	משטרת נהלל ההיסטורית
דקלה ליאני	אתר רכבת העמק, כפר יהושע
זהבית רוטנברג	מחנה המעפילים עתלית
חן הלוי צוק	מרכז מבקרים, מקוה ישראל
רותי ארבל פסח	בית ילין במוצא
כרמית רפפורט	אתר הפרדסנות ע"ש מינקוב
רן אורן	מכון איילון

תודה מיוחדת לחומי נובנשטרן, ומיכאל גינזבורג (המתנדב בשירות קבע) על עבודת העריכה והעיצוב של דו"ח זה, וללשכת המנכ"ל, לזהבה פסטוחוב, גלי מזרחי ורויטל חפץ.

”יום הפאזר”

בחירות ”תחת אש” למוסדות העמותה

לעת תום השנה הרביעית לכהונת מוסדות העמותה, נדרשנו השנה להליך בחירות, שלעולם נותן בנו תחושה של התרגשות, רעננות וחדשנות. נדרשנו להליך בחירות מורכב – בגין הנחיות משרד הבריאות, סגר כללי ומה לא, שהציבו בפנינו צורך להיערך באופן שונה תוך קיום ”חגיגת דמוקרטיה” כהלכתה.

בהליך זה תפסה ועדת הבחירות בראשות יוסף בר נתן, ביחד עם יפה סגל ומיכאל גינזבורג, תפקיד מרכזי, בליווי יוהמ”ש המועצה - עו”ד גידי קורן ומטה המועצה - רויטל חפץ בהובלתה של חומי נובנשטרן.

בחירות של חבר הנאמנים לוועד מנהל 1 8.11.20

בחירות למוסדות המועצה 4.9.2020

בתום הליך הבחירות, כמעט ארוך, בחרה אסיפת העמותה ב-40 נבחרי חֵבֶר הנאמנים ואת החברים בוועד המנהל ובוועדת הביקורת כלהלן:

חבריי הוועד המנהל

1. הלל שלמה – נשיא (נבחר פה אחד)
2. אור אורי, אלוף (במיל.) – יו”ר (נבחר פה אחד ע”י חברי הוועד המנהל הנבחר)
3. ארקין ישראל – ויו”ר ועדת כספים
4. בן טובים שמואל – ויו”ר ועדת פיתוח
5. גור משה – ויו”ר ועדת סיורי מורשת
6. גטרוייר עודד
7. ורדי יוסי
8. כהן מיכאל
9. נוקד אורית, עו”ד – ויו”ר ועדת קשרים פרלמנטריים
10. עמית כהן עירית, פרופ’
11. צור שמואל, שופט בדימוס – ויו”ר צוות הוועד המנהל לתאגוד ומעמד המועצה
12. רוגוב יצחק – ויו”ר ועדה ציבורית לשדרוג אתרים
13. שלגי אילן, עו”ד – ויו”ר פורום הרצל
14. שביד פזית – (מקום משוריין – החברה להגנת הטבע)

חבריי חֵבֵר הנאמנים

1. אביבי איתן	11. גולדנברג תמר	21. כהן מיכאל	31. קורן דן
2. אביבי מוטקה	12. גונצ'רובסקי יעקב	22. לירס תמר	32. רוגוב יצחק
3. אור אורי	13. גור משה	23. מייטליס חיים	33. רון ציפי
4. אור ברכה	14. גורדון גיל	24. מרקוס יגאל	34. ריקוביץ אלי
5. אלון דב	15. גטרוייר עודד	25. נוקד אורית	35. שובל פנחס
6. אלירן גילה	16. הייטנר שאולה	26. עבאסי מוסטפא	36. שומר פיני
7. ארקין ישראל	17. הלל שלמה	27. עמית כהן עירית	37. שלגי אילן
8. בירן אורי	18. ורדי יוסי	28. פלד שדה אפרת	38. שמיר גדעון
9. בן טובים שמואל	19. חכים שמואל	29. פלדמן אבי	39. ששון אבי
10. גדרון נתן	20. כהן מוניקה	30. צור שמואל	40. תבור עודד

חבריי וועדת ביקורת

1. בן ארי אירית
2. מעיין עליזה

יועץ משפטי

עו"ד גידי קורן

"ככל רא"ח אביריו וס"ה אידיו"

לזכרו של יוסי פלדמן ז"ל, מייסד ומנכ"ל המועצה לשימור אתרי מורשת בישראל במשך 26 שנותיה הראשונות:

לזכרו של יוסי פלדמן

ביום י"ז כסלו תשפ"א, 4 נובמבר 2020, הלך לעולמו יוסי פלדמן ז"ל. יוסי היה בכל שנותיו ב"חזיתות" בהם יזם, המציא, והוליך מעשים שהשפעתם ונוכחותם בנופי ארצנו יהיו אתנו עוד שנים רבות, לפיכך מותו הינו אבדה גדולה ועצובה, אך לא בלי שהותיר לנו במעשיו, שובל ארוך של יצירה ומפעל, החורגים מתחום הזמן והמקום. בשנותיו האחרונות, כשבריאותו הולכת ורופפת, שקד יוסי על כתיבתכם של שני ספרים – "בבריתך" - סיפור חייו ופרקיי יצירותיו, ו"מקווה ישראל – תלמידים לוחמים בתש"ח" החושף את שנותיו כתלמיד במקוה ישראל, שהייתה במרכז מרבית הדברים מתוכם פעל בשנים שלאחר מכן, במיוחד ייסודה והקמתה, ביחד עם חברים רבים אחרים, של המועצה לשימור אתרים.

לא בכדי קבע יוסי את משרדי המועצה במקוה ישראל תוך שהוא פועל ללא לאות לשמירת אדמותיה, ושימור הגרעין ההיסטורי של בית הספר החקלאי.

יש להניח שכל אחד מאתנו נושא אישית את ה"יוסי" שלו, בוודאי אלה הקרובים אליו, ביניהם רבים בעמותה שלנו ובוועד המנהל, גם זה הנבחר החדש. עבורי מדובר בריצה למרחקים ארוכים שהחלו בראשית שנות ה-90 בצפון, באתרים, במוסדות השונים, ברשויות, בפרויקטים, במאבקים, בקשר עם הציבור ומערכות החינוך. זהו צבר של שנים שהכל קרה בהן, בנקודות הזמן הרבות, השונות שעברתי עם יוסי בדרכים, לעיתים "בדרכים לא דרכים" ועל כך אני מוקיר לו תודה גדולה.

חינו כאן כהרף, מעטים בתוכנו זוכים להיות במרכזה של יצירה וחלוציות חשיבתית ומעשית – יוסי זכה, זכינו כולנו במובן הרחב והמרחבי של המושג.

* וראו חברים מספרים על יוסי בפרק נספחים

"...אחכא מאיפה באנו ואחזור בסוף תמיד להתחלה ואחכא ככל דבר אודך יוכי..." (צ. רייכף)

סיכום אירועי התוכנית השנתית הציבורית בעמותה:

תוכנית הפעילות השנתית תש"ף (2019-2020)

"סיור זום" בית הכנסת,

מזכרת בתיה

אירועי תוכנית הפעילות הציבורית התקיימו על פי המתוכנן בין החודשים ספטמבר 2019 עד תחילת מרץ 2020. המשך הפעילות ממרץ עד יוני הוקפאה ברובה, בשל מגפת הקורונה. חלקן של הפעילויות התקיימו במתכונת של מפגשים מצומצמים.

כך צוין **שבוע שימור אתרים בחודש מאי 2020** ב-2 סיורי "זום" באתרים בתהליכי שיחזור על ידי המועצה לשימור אתרים ושותפים נוספים, בבית הכנסת במזכרת בתיה, ובית חנה סנש בקיבוץ שדות ים.

סיורים אלו עוררו סקרנות בקרב המשתתפים. בעקבות כך, מתוכננים מספר סיורים בשנת 2021 שילוו פרויקטים בעבודה.

תוכנית הפעילות לשנת תשפ"א, נשלחה אל החברים, כאשר נערכנו לכך שחלקם של הפעילויות יידחו עקב החלטות והנחיות מוסדות הבריאות, וחלקם ייצאו אל הפועל באופנים חילופיים.

מוסדות העמותה

אסיפה כללית ובחירות למוסדות העמותה

לאחר דחיית מועד הבחירות עקב מגיפה הקורונה, בתאריך 4.9.2020 התקיימו הבחירות לחבר הנאמנים, ועד מנהל וועדת ביקורת. האסיפה והבחירות התנהלו תחת כיפת השמים, בהתאם להנחיות רשויות הבריאות.

חברי העמותה

בשנת 2020 מנתה העמותה 600 חברים. בימים אלו אנו בעיצומו של תהליך חידוש חברות לשנת 2021.

סדנת צילום אתרי מורשת

סדנת צילום מס' 4, בהנחיית הצלם ברוך גיאן, כחלק מהפעילות הציבורית של המועצה, הוקדשה לסיורי

סדנת צילום - "הארמון בניצנים"

צילום במחוז מרכז ודרום. בסדנה השתתפו 15 חברים, חלקם מלווים את פעילות הסדנה מראשיתה. תוצרי הסדנאות הוצגו בעבר בתערוכות שהתקיימו באתר הפרדסנות, בבית הנסן בירושלים, סינמטק תל אביב. עם סיום הסדנה בימים אלו, אנו בוחנים אפשרות להצגת תוצרי סדנה 4 באופן מקוון.

הפעילות בכנסת

הפעילות בכנסת מאד מצומצמת עתה, מכורח המציאות, למרות זאת התקיימו מפגשי היכרות עם מספר חברי כנסת ושרים, והתקיימו עמם סיורים באתרים.

תיקון לחוק יום העלייה

חוק יום העלייה התקבל בכנסת בשנת 2016 ועיקרו ציון יום העלייה במוסדות החינוך, בציבור ובכנסת. בהליך הדיון בחוק, המועצה לשימור אתרים בקשה להתייחס לכלל העליות לארץ ישראל מהמאה ה-19, וכן בקשה להוסיף לנוסח החוק שיום העלייה יצוין במערכת החינוך בביקורי תלמידים וחיילים באתרי המורשת. התייחסות המועצה לא שולבה בחוק.

כעת, אנו מציעים תיקון לחוק אשר יתייחס לשימור מורשת העליות ותיעודה בין היתר בשימור אתרים ומבני מורשת קיימים, וכן על ידי הקצאת תקציבים לחקר העלייה ופרסום העדויות על העלייה לארץ ישראל.

שילוט אתרים היסטוריים - ריכוז הביצוע בפועל – מיכאל גינזבורג בסיוע צוותי השימור בהתקנתם

פרויקט שילוט האתרים ההיסטוריים ברחבי הארץ ממשיך. "השלט הכחול", מצליח למנוע הרס של מבנים רבים. ישובים רבים רואים חשיבות רבה בהצבת שלטים לצד מבנים ואתרים היסטוריים המספרים את הסיפור של היישוב. כן אנו עדים לפרסומים שונים בעיתונות, בהם תמונת ה"שלט הכחול", מהווה את עיקר הסיפור ההיסטורי.

השנה מתקיים פרויקט שילוט נרחב בירושלים בשיתוף הרלי"י (החברה לפיתוח ירושלים) ומשרד ירושלים ומורשת. במספר שכונות כבר הוצבו שלטים על יד מבנים ואתרים היסטוריים.

שלטי מורשת

מחוז	מספר יישובים	ביצועי 2020		סטטיסטיקה	
		שלטים חדשים	שלטי הרלי"י	שלטים קיימים	שלטים
דרום	39	3		139	
חיפה גליל מערבי	37	7	1	199	
ירושלים	18	8	107	250	
מיעוטים	4	2		7	
מרכז	55	11	6	260	
צפון	112	10	2	563	
תל אביב	10	1		80	
סה"כ	275	42	107	1,498	10

עיקרי פעילות מחלקת הכספים בשנה החולפת

שנת 2020 התאפיינה כאחת השנים הקשות והמאתגרות במשק הישראלי. נגיף הקורונה העמיד את המועצה, כמו גם את המשק כולו מול חוסר וודאות ושינויים משמעותיים בפעילויות שתוכננו (באתרים, בפעילויות פסח, ויום העצמאות).

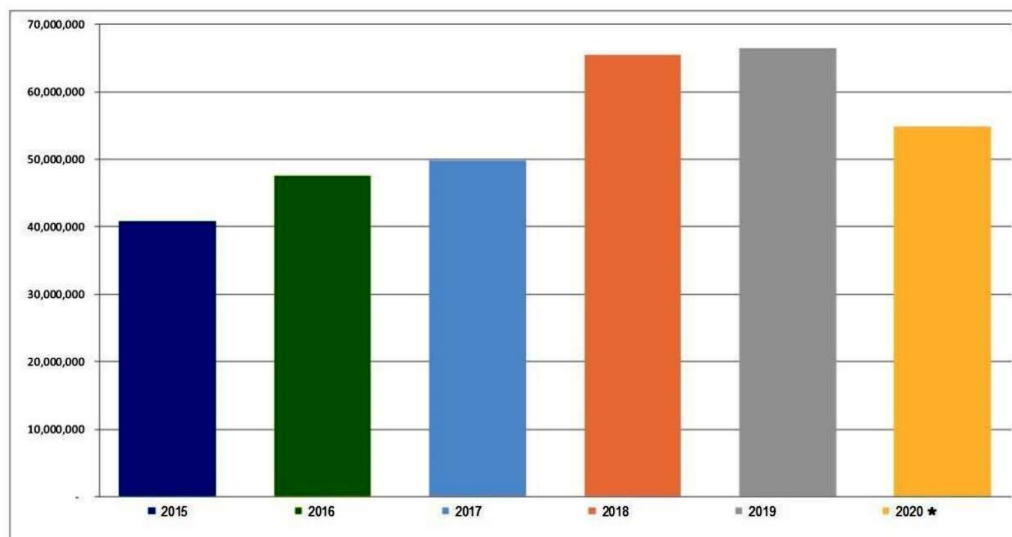
מחלקת הכספים נדרשה לבצע שורה של מהלכים שתכליתן שמירה על היציבות הפיננסית של המועצה והיערכות מבעוד מועד לתסריטים שליליים.

במסגרת זו בוצעו פעולות כגון:

- מהלכים לשמירה על תזרימי המזומנים של המועצה (שמירה על מקסימום חודשי נזילות קדימה)
 - הידוק פעולות הגבייה מלקוחות המועצה והגורמים המממנים.
 - ביצוע ניתוחי רווחיות דחופים ובתדירות גבוה.
 - גיבוש ומימוש של תוכניות לצמצום הוצאות במהלך תקופות הסגרים - הוצאת עובדים לחל"ת, מימוש ימי חופשה, הפחתות שכר לעובדים ולספקים.
 - קבלת החלטות מהירות בעת המשבר לגבי אתרי המועצה, ועזרה כספית לעובדים.
 - עבודה מול משרדי הממשלה השונים לצורך ניתוח ומיצוי פוטנציאל הכספים שניתן להגיש בגינן, בקשות למענקי קורונה, והכנת הבקשות למענקים מהמדינה ומגופים נוספים.
 - איתור מקורות להתייעלות וחיסכון בהוצאות.
 - שיפור יכולות קבלת כספים בגין פעילויות כנסים והשתלמויות המבוצעות על ידנו.
 - מעקב צמוד אחרי הביצוע בפועל של הפעילויות השונות של המועצה בכלל, ושל אתרי המועצה בפרט (האתרים חוו סגירה מלאה ללא פעילות לתקופה לא מבוטלת).
 - השתתפות בדיונים מול משרדי ממשלה שונים להשגת תקציבים נוספים והגדלת יכולות הביצוע.
 - הכנת דוחות מיוחדים למשרד התרבות לקבלת תוספות לתקציב המועצה.
 - מינוי צוות חירום כלכלי מטעם הוועד המנהל.
- חשוב לציין שהדוחות הכספיים לשנת 2019 הסתיימו בעודף תקבולים על תשלומים, שמחק את גירעונות העבר, והגדיל את העודפים והנכסים נטו בדוחות. בשל כך נוצר שיפור נוסף בתזרים המזומנים ויכולת תפעול טובה יותר מול ספקים וגורמי חוץ.
- במקביל לפעילות המחלקה סביב השפעות הקורונה, השתתפה מחלקת הכספים בבקרה וניהול כספי בשורה ארוכה של פעולות ופרויקטים בתחומי הליבה של הארגון:
- מוזיאוני בתי המייסדים בערי הפיתוח: בקרות תקציביות על 11 פרויקטים.
 - פרויקטים של שימור אתרי מורשת והצלת מבנים: בקרה תקציבית שוטפת על כ- 100 פרויקטים.
 - שדרוג אתרים: בקרות תקציביות של כ- 100 פרויקטים.
 - בקרות שוטפות על הרכש והלוגיסטיקה

- עמידה בביקורות חיצוניות: ביקורת רו"ח על הדוחות כספיים, ביקורות של מבקרי הפנים החיצוניים על פעילות באתרים והגבייה, הצגה ודיון רבעוני לוועדות השונות - מעקב תקציבי המועצה מול הביצוע בפועל.
- פעולות לשיפור תשתיות ניהול הכספים: שיפור וייעול של תוכנות המעקב על ביצועי הפרויקטים השונים בתחום השימור.
- שדרוג מערכות סליקת האשראי באתרי המועצה בהתאם לתקנים החדשים.

סה"כ הכנסות לפי שנים

(*) הקיטון בשנת 2020 נובע מקיטון בהכנסות של אתרי המורשת והסטת תקציבים לשנת 2021 כתוצאה ממשבר הקורונה

צפי והערכות לשנת 2021:

שנת 2021 צפויה להיות שנה מאתגרת הן מבחינה תזרימית והן מבחינת ביצוע עבודות השימור והפיתוח, וזאת בשל העובדה שאין עדיין תקציב מדינה מאושר, כשהבחירות הקרובות עוד מדגישות סוגייה זו. המשך השפעת הקורונה לפחות עד אמצע השנה הבאה וצפי לקיצוצים אפשריים בתקציבי משרדי הממשלה (קיצוץ רוחבי).

תקציב 2021 המתגבש בימים אלו בהכנתנו, מבוסס על תסריט שמרני מאוד ואנו מכינים תרחישים נוספים לירידה בתקצוב.

מבחינה תזרימית, אנו מתחילים את השנה הקרובה עם יתרה חיובית, שתסייע לנו להתמודד עם קשיים צפויים בגביה וייתכן אף דחייה בהעברות כספים שתוקצבו.

"כנינו אל המשע הצולה" (י. שנהר)

תחום חינוך

ועדת חינוך – (ועדת הוועד המנהל) - יו"ר ועדת החינוך ד"ר יקי אשכנזי, החליף את ד"ר דודיק טוקר. הנושא המרכזי בו התמקדה ועדת חינוך השנה היה, התמודדות אתרי המורשת עם משבר הקורונה. עוד מקדמת הוועדה את הקשר עם מכללות ומוסדות אקדמיים לפעילות האתרים.

ZOOM ZOOM - תקופת הקורונה העבירה חלק גדול מפעילויות ההכשרה של המחלקה וימי העיון לפעילות באמצעות ה-ZOOM. המועצה לשימור אתרים הייתה מבין הגופים שתגובתם הייתה מהירה לשינויים שנדרשו בתקופה זו. למעשה, לא רק שפעילות המועצה בקרב אתרי המורשת לא צומצמה בתקופה זו, היא הורחבה והתפרסה לתחומים נוספים בניסיון לסייע לצוותי האתרים ככל הניתן למצוא פתרונות ונתיבים חדשים לפעולה.

הרשת החברתית – גם בתחום זה פעלה המועצה לשימור אתרים באופן מהיר מאוד ומסודר. עוד במהלך הסגר הראשון העבירה המועצה רבים מהפעילויות לרשת החברתית, שידרה הופעות חיות מהאתרים, יזמה ועודדה יצירת סיורים וירטואליים, פיתחה חידונים ופעילויות לכל המשפחה ושילבה את פעילות השימור עם פעילות אתרי המורשת. גם במהלך תקופת הסגרים עסק תחום חינוך בצורה ממוקדת בחיזוק הפלטפורמה המקוונת בנושאים רבים ולשימוש הקהל הרחב. (הרחבה בהמשך)

חוגגים תרבות באתרי המורשת – בתמיכת משרד התרבות והאפורטרופוס הכללי, התקיימו החל מחודש אוגוסט, מאות אירועי תרבות באתרי המורשת. בין המופיעים: יהלי סובול (תמונה משמאל) יזהר אשדות, דנה ברגר, מגוון גדול של הצגות ילדים וסדנאות יצירה.

שבת ישראלית – ביוזמת שר התרבות והספורט החל "פיילוט" לפתיחת אתרי המורשת בשבתות לקהל הרחב, והתאמתם לציבור הדתי.

רשת מורשת – במסגרת שבוע מורשת הוחלט בין גופי השימור על הקמת "רשת מורשת" - "פלטפורמה" משותפת שתקדם את נושא התוכן החברתי של כלל גופי המורשת (משרד ירושלים ומורשת, רשות הטבע והגנים, רשות

העתיקות והמועצה לשימור אתרים). "הפלטפורמה" החדשה החלה בשבוע מורשת ותמשיך ללוות את פעילות הגופים לתוך שנת 2021. את המסגרת תרכז המועצה לשימור אתרים ובמימון ראשוני של אגף מורשת.

קורסים והשתלמויות

פורום רכזי הדרכה – הפורום המקצועי לרכזי הדרכה פעל זו השנה השנייה. מטרת הפורום לתת כלים מעשיים לעבודת הרכז ולייצר מפגש בין רכזי הדרכה באתרים שונים לשיתוף ולמידת עמיתים.

קורס מדריכים לאתרי מורשת - הקורס התקיים בקיץ 2020 והפגיש מדריכים מאתרי מורשת מכל רחבי הארץ. המדריכים משתלמים בתכני הפדגוגיה הייחודית של הדרכה באתרי המורשת.

קורס מנהלי אתרים - הקורס עסק בשינויים ובהתאמות שעל האתרים לבצע ובעיקר כיצד להתמודד עם שינויים ומשברים.

מעגל הדרכה – סדרה של מפגשים המיועדים לצוותי הדרכה באתרי המורשת. מפגשים אלו מאפשרים במה לעיסוק ולדיון בפדגוגיה הייחודית של אתרי המורשת. בשנת תש"ף התקיים מעגל הדרכה בשיתוף החברה להגנת הטבע ועסק בסוגי למידה.

הרחבת ארגז הכלים הדיגיטלי - בצל האתגרים שסיפקה תקופת הסגר והמשבר בו היו נתונים אתרי המורשת, פיתחנו סדרות של הרצאות וקורסים, שמטרתם להעשיר את ארגז הכלים של צוותי האתרים במגוון תחומים ובהתאמה למצבם החדש. אתרי המורשת מקבלים כיום מעט מאוד קבוצות ורבים החלו לפנות לקהל המשפחות והילדים הצעירים.

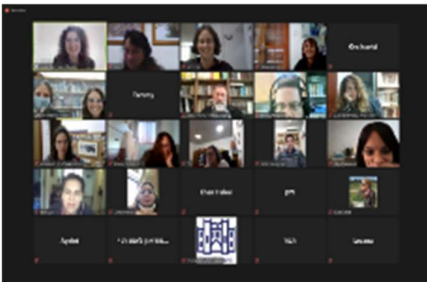
סדנת צילום – משתתפיה למדו כיצד לצלם את האתר בדגש על רשתות חברתיות.

קורס עצב זאת בעצמך – לימוד תוכנה לעיצוב עצמי. בעזרת תוכנה ידידותית ופשוטה, החלו המשתתפים לייצר פרסומים באופן עצמאי לאתרים מהם הגיעו.

קורס אינסטגרם – התקיים כדי לתת לאתרים כלי נוסף לשיווק ופרסום.

קורס ניהול זמן - קורס שמסייע בניהול זמן מיטבי בעבודה מהבית ובשגרה המשתנה תמידית.

קורס שיווק - ברשתות חברתיות.

קורס שימוש ב-ZOOM - הקורס לימד את 40 המשתתפים לתפעל את האופציות הפשוטות והמתקדמות ביותר של ה-ZOOM.

מתחברים למורשת

סדרה שבועית שהחלה בחודש מאי ונמשכת מאז ברצף. עד כה

התקיימו כ- 50 הרצאות חלקן עסקו בנושאים מקצועיים כגון: שיווק, תמחור, יצירת חדר בריחה

דיגיטליים, וחלקן עסקו במורשת וסיפורים היסטוריים. סדרה זו נערכת פעמים רבות בשיתוף עם מנהלי המחוזות ונתנה במה גם למנהלי אתרי המורשת ולתכנים העוסקים בשימור. בכל מפגש לוקחים חלק בין 50-100 משתתפים. המפגשים מוקלטים, מועלים לפייסבוק ובהמשך גם ליוטיוב, כך שכל המידע נשמר וניתן לחזור ולצפות בהרצאות בכל עת.

”הממד הבא” סדרת הרצאות בשיתוף איגוד המוזאונים ואיקו”ם

סדרת מפגשים שעסקה בנושאים הדיגיטליים הרלוונטיים למוזאונים ולאתרי המורשת: שיווק דיגיטלי, חדרי בריחה, פודקאסטים ותערוכות דיגיטליות.

תוכניות חינוכיות

”אמץ אתר” – בשיתוף אגף ”מורשת” ומשרד התרבות והספורט

בשנת 2020 התקיימו עשרות פרויקטים חינוכיים במסגרת ”אמץ אתר” בהם השתתפו כ-60 בתי ספר, שניים מבניהם, פרויקטים עירוניים גדולים ברעננה וברחובות, ו-3 תוכניות ”אמץ אתר” במגזר המיעוטים: בשפרעם, בדיר חנא ובכפר מנדא. עם פרוץ מגפת הקורונה נקטעה הפעילות.

מגמת אדריכלות – זו השנה השישית בה אנו לוקחים חלק בפרויקט בשיתוף משרד החינוך. בפרויקט התלמידים נחשפים לנושא השימור. כעבודת סיום לבגרות הכינו תיקי תיעוד ומבנים תלת ממדיים.

הכשרות למורי דרך – המועצה הוכרה על ידי משרד התיירות כגוף המאושר לקיום השתלמויות לחידוש תעודת מורה דרך. הסיוורים מתמקדים בשימור במרחב, ומתבצעים בשיתוף מנהלי המחוזות המעניקים למורי הדרך כלים להבנת חשיבות השימור בשילוב חומרים מעשיים שיסייעו להם להדריך את הנושא.

הנגשה באתרי המורשת

ערכת עזרי הנגשה – במסגרת פרויקט ההנגשה נרכשו עזרי הנגשה בניהם דגמים של מבנים לשימור, המצויים במחלקת חינוך ומושאלים האתרים.

פישוט לשוני – בחלק מהאתרים נכתבו חוברות בפישוט לשוני, בסגנון חוברות ”מגלי העבר”, חוברות מאוירות ומזמינות.

פיתוח תוכן

”מגלי העבר” – בשנה האחרונה הופקה חוברת ”מגלי העבר למוזיאון אוצרות בחומה בעכו. שתי חוברות נוספות למוזיאון הרעות ולבאר שבע (חוברת הכוללת את מוזיאון הקטר, יד לאנז”ק ובית הקברות הבריטי) נמצאות בשלבים אחרונים של עריכה ואיור.

פיתוח תוכן מקוון

חוברת פעילות לסוכות - מראשית תקופת החירום עסקנו בהנגשת תוכן שימור ומורשת לקהל הרחב, יצרנו הפעלות, חידונים ושעשועונים והוספנו חומרים שהאתרים העבירו. באתר האינטרנט יצרנו דף ממנו ניתן להוריד את הפעילויות ולפעול.

חידון יום העצמאות - לקראת יום העצמאות, עקב השהייה בסגר, הוכן משחק בפייסבוק שעבר בין עשרות אתרי מורשת. אלפי המשפחות שהשתתפו במשחק יצאו למסע באתרים ברחבי האינטרנט והפייסבוק, שיצר חשיפה גדולה לאתרים.

כנסים וימי עיון

יום עיון המסרה – התקיים בחודש פברואר 2020 בבית מורשת משטרת ישראל. בכנס השתתפו כ-150 משתתפים מאתרי מורשת, אנשי רשות הטבע והגנים ונציגי הגופים הנוספים השותפים לקידום ההמסרה בישראל.

יום עיון בנושא העלייה השלישית בשיתוף יד יצחק בן צבי – התקיים בחיפה ובירושלים בסוף חודש דצמבר וכלל סיורים והרצאות.

”יום פטרסון” – כמדי שנה, מתקיים יום פטרסון בשיתוף מכון ז'בוטינסקי ובית הגדודים השייך ליחידת המוזיאונים של משרד הביטחון. השנה, מתקיים הכנס בסוף חודש דצמבר בהשתתפות ראש הממשלה ובכירים נוספים.

פורום הרצל – בראשות עו"ד אילן שלגי, חבר וועד המנהל.

יום הרצל – יום הרצל התקיים השנה באופן מקוון. נפתח בסיור וירטואלי בפסל הרצל והקיסר במקווה ישראל והמשיך בטקס שהועבר על ידי בני ובנות השירות הלאומי באופן מקוון, בנוסף התקיימה הרצאה של ד"ר מרדכי נאור בנושא, הרצל - שיווק הרעיון הציוני. ביום זה השתתפו כמה מאות צופים.

יום עיון כ"ט בנובמבר – התקיים השנה באתר הפרדסנות ע"ש מינקוב, ברחובות בשידור מרחוק בשיתוף מוסד הרצל לחקר הציונות וכלל פאנל מרתק בו לקחו חלק אנשי אקדמיה בכירים. יום העיון עורר ענין רב ולקחו בו חלק קרוב ל-100 משתתפים.

[לצפייה ביום העיון נא הקישו כאן.](#)

אושפיזום – במהלך חג סוכות, יצרנו מערך שלם של אירועים בזום. התוכן יועד בעיקרו למשפחות ולילדים צעירים וכלל: מפגש עם שחקנים שגילמו דמויות היסטוריות, הדרכות מקוונות באתרי מורשת, הרצאות היסטוריות ועוד.

שבוע מורשת – מצוין מדי שנה במהלך ימי החנוכה ומשותף למשרד ירושלים ומורשת למועצה לשימור אתרים, לרשות הטבע והגנים ולרשות העתיקות.

במהלך השבוע הודלקו נרות חנוכה במספר אתרים בליווי אמנים ושודרו במדיות החברתיות לקהל הרחב.

מרכזי הדרכה

שירות לאומי באתרי המורשת – בשנת 2020 המערך בפריסה ארצית כולל 7 מרכזי הדרכה: אצבע הגליל, עתלית, שרון, תל אביב, ירושלים, מושבות יהודה ודרום. כ-35 בנות ובנים משרתים בגרעין הארצי ומשובצים במרכזי ההדרכה השונים.

השנה שובצו ארבעה תקני מיעוטים (שתי בנות ושני בנים מקרב העדה הבדואית).

מתנדבים למורשת ע"ש אורי אורבך – מערך המתנדבים כולל 10 אזורי התנדבות פעילים על בסיס החלוקה לפורומים האזוריים. לפני פרוץ הקורונה נמנו על המערך כ-700 מתנדבים בכל הארץ. החל מחודש מרץ, חלק גדול מהמתנדבים אינם מגיעים אל אתרי המורשת בשל הימצאותם בקבוצת סיכון. אנו נמצאים עימם בקשר באמצעות רכזי המתנדבים ומנהלי האתרים.

כנס ההוקרה הארצי למתנדבים – התקיים בחודש מאי באמצעות הזום באתר הפרדסנות ע"ש מינקוב, ברחובות.

יום המתנדב הבינלאומי – השנה ציינו לראשונה את יום המתנדב הבינלאומי שחל בחודש דצמבר. ביום זה התקיימו מגוון סיורים מודרכים והרצאות באתרי המורשת ובאופן מקוון. כל הפעילויות הועברו על ידי מתנדבים עבור מתנדבים.

המעבדה לחדשנות – היוזמה לקידום השימור והמורשת במדיה מתפתחת בקצב מהיר. צביקה זייד מרכז את פעילות 40 המתנדבים לצד ברוך ניב, יזם המעבדה והמוביל המקצועי. המתנדבים עובדים בצוותים מקצועיים במגוון תחומים: כתיבת ערכים בויקיפדיה, צילום אתרי מורשת בסטילס, באמצעות רחפן ובמצלמות 360, העלאת תצלומים עדכניים והיסטוריים מארכיונים שונים לאתר פיקיוויקי, קטלוג ותיוג תמונות אתרי מורשת באתר פיקיוויקי, איור קומיקס על אתרי מורשת, הקלטת פודקאסטים (הסכתים) בנושאים היסטוריים, הכנות מצגות תיעודיות, ועוד.

ארכיון המעברות

צוות המתנדבות להקמת הארכיון פועל במרץ. בתקופה האחרונה הן איפיינו את הארכיון, ואת שיטת העבודה בה יקטלגו ויתעדו את החומרים.

הסכם עם משרד הביטחון לביקורי חיילים

לאחר שנרשם בשנת 2019 מספר שיא של חיילים המבקרים באתרי מורשת, מעל 160 אלף חיילים, הועלה המחיר לחייל המבקר באתר מורשת לעשרה שקלים. זהו הישג חשוב מאוד המסייע לאיתנות הכלכלית של האתרים.

"פירק אף האואנר"

דו"ח השימור הפיזי – תכנון, הנדסה, פרויקטים ושימור

למרות המגבלות הצלחנו לקדם עבודות תכנון, הצלה ופיתוח באמצעות עבודת צוותי מתכננים במחלקת התכנון, צוות שימור פיזי, הנגרייה, מתכננים חיצוניים ובעלי מקצוע בתחום שימור.

תיקי תיעוד וסקרים – הכנו 16 תיקי תיעוד, שלושה סקרי ישובים, כולל סקר ישובים באזור הצפון במגזר המיעוטים.

תכנון מפורט - קודם תכנון מפורט ל-25 פרויקטים, ביניהם שלושה פרויקטים של בתי מייסדים (ירוחם, שדרות וראש העין), פרוגרמות ל-4 פרויקטים.

"מיזם הצלה" – המשכנו לקדם עבודות הצלה ב-8 פרויקטים.

עבודות פיתוח – קידמנו ביצוע ב-29 פרויקטים: בית חנה שנש בשדות ים, בית הכנסת ההיסטורי במזכרת בתיה, רפת היסטורית בעיינות, צריף ראשונים באיילות, מתחם המטוס במחנה המעפילים עתלית, הנגשת מפעל תחמושת במכון איילון ועוד.

הכנת פרוגרמות לפרויקטים ותכנון:

בעזרת אנשי מקצוע ביצענו 28 עבודות באתרים, להלן רשימה חלקית: שביל אלי כהן ברמת הגולן, עפרה, מרכז מבקרים בבית החולים לבריאות הנפש שער מנשה, נצרת מעון ורטן, עין החורש צריף אבא קובנר, עין סוף מגדל שאמס ברמת הגולן, רחובות בית סלוצקין-דה שליט, רמלה בית העירייה, בסיס חצור מגדל הפיקוח המנדטורי, היקב במקוה ישראל, ירושלים עמק הצבאים, ירוחם מוזיאון בית המייסדים, ראש העין.

		
מקוה ישראל – יקב עבודות הצלה סטאטוס: סיום מרץ 2021	המושבה מגדל – מגדל שמירה סטאטוס: הסתיים מבצע: עבודה עצמית	מגדל שאמס – עין סוף סטאטוס: סיום בתוך חודש מבצע: קבלן
		
שדות ים – בית חנה סנש סטאטוס: הסתיים	עתלית – צריף העפלה בדרכי היבשה סטאטוס: לפני תצוגה	גדרה – מוזיאון סטאטוס: תחילת עבודה

<p>הרצליה – מגדל מים ליד שדה התעופה סטאטוס: סיום מרץ 2021</p>	<p>יגור – משטרה סטאטוס: סיום מרץ 2021</p>	<p>חאן - חדרה סטאטוס: סיום מרץ 2021</p>
<p>פרדס מינקוב – מבואה סטאטוס: שלב ד</p>	<p>מזכרת בתיה – בית הכנסת סטאטוס: סיום ינואר 2021</p>	<p>משמר הנגב – בית בורוכוב סטאטוס: סיום עד סוף 2020</p>
<p>ירושלים – שיחזור זאבות ב"ח האיטלקי סטאטוס: סיום פברואר 2021</p>	<p>אילות – צריף סטאטוס: סיום ינואר 2021</p>	<p>סדום – חדר אוכל + בית הביטחון סטאטוס: סיום סוף ינואר 2021</p>
<p>יבנאל – בית המורים סטאטוס: הסתיים</p>	<p>מזח חולתה (יסוד המעלה) - עבודות פיתוח סטאטוס: סיום מרץ 2021</p>	<p>גשר - גשר רכבת העמק סטאטוס: הסתיים</p>
<p>ניצן – גבעת המכלים סטאטוס: תחילת עבודה</p>	<p>אום ג'וני – טיפול במעטפת סטאטוס: סיום ינואר 2021</p>	<p>שדה יעקב – ב"כ טיח מיוחד קיר צפוני סטאטוס: סיום ינואר 2021</p>

"אין הקואלף אפיצ...." (תלמוד בבלי, מסכת ברכות)

תחום מידע ופרסומים

דיגיטציה

מאגר מידע

בשלושים ושש שנות קיומה של המועצה הצטברו במחלקות השונות חומרים רבים. אלו כוללים מסמכים, תוכניות הנדסיות, פרוגרמות, תמונות, חומרי אודיו ווידאו. כל אלה אינם מרוכזים במקום אחד נגיש. לשם כך הוחלט לבנות ארכיון דיגיטלי שישרת בשלב ראשון את עובדי המועצה ובהמשך ייחשף בחלקו לציבור. תחום מידע ופרסומים אחראי על ניהול המערכת שתכלול מאגרי מידע עבור מטה המועצה ועבור כל אחד מהאתרים שהיא מפעילה.

מידע מקוון

אתר האינטרנט של המועצה: מענה לפניות השונות; עדכונים שוטפים; העלאת חוברות ומשחקים במהלך הסגרים, כולל עבודה מול גורמי חוץ, והמשך פיתוח האתר.

פייסבוק: מענה לפניות במסנג'ר, עדכונים שוטפים על אירועים קרובים ועל אירועים שהתרחשו. העלאת תכנים ומענה בזמן הסגר.

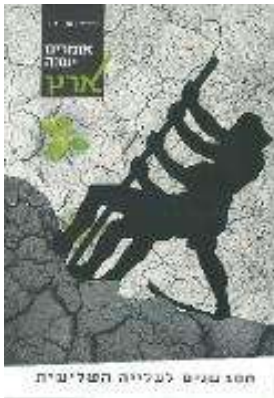
אינסטגרם: חשיפת המועצה לקהלים צעירים באמצעות העלאת תמונות באופן תדיר, בעיקר תמונות של פרויקטים בסיום העבודה.

רכישה מקוונת: פיתוח אפשרות לרכישת כרטיסי כניסה לאתרי המורשת של המועצה, לאירועים, לספרים ועוד.

הוצאת ספרים: הספרייה ע"ש יהודה דקל – מועצה לשימור אתרי מורשת בישראל

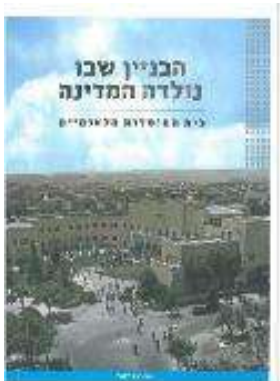
אומרים ישנה ארץ: 100 שנים לעלייה השלישית: מוקי צור

בספר זה פרקי עדות דרך, סימני שאלה מעוררים למחשבה, תצלומים מאירי עיניים.

הבית שבו נולדה המדינה: בית המוסדות הלאומיים: ד"ר מרדכי נאור

בית המוסדות הלאומיים בירושלים היה ביתה של "הממשלה שבדרך", שביום שישי, ה' באייר תש"ח הייתה למדינת ישראל. הספר מביא את תולדות הבית: תחרות אדריכלים לתכנון, הארגונים שפעלו ופועלים בו, אדריכלות, היסטוריה.

מדריך אתרי מורשת בערבית: צפוי לצאת לאור בתחילת שנת 2021.

שיטות בנייה בארץ ישראל במאות ה'19 וה'20: שימור הנדסי של מבנים היסטוריים אינג' יעקב שפר, אינג' מאיר רונן, צפוי לצאת לאור בחודשים הראשונים של שנת 2021.

מסע בארץ ישנה חדשה: אריאל פלדשטיין.

לקראת ציון 120: לספרו של הרצל "אלטנוילנד" – בעבודה.

כתבי עת

אתרים המגזין מס' 10: הבנייה הוורניקולרית.

עיתון אתרים גיליון 60: יצא לאור בשבוע שימור אתרים 2020.

חברות ופרסומים שונים:

לוח שנה תשפ"א: "לאנשי השימור בהוקרה" – נשלח לכל חברי העמותה.

לוח שנה תשפ"ב: רכבת העמק – בעבודה.

הבאר בכאבול: חוברת דו-לשונית, בעברית ובערבית, בסדרה "סיפור שימור".

פרסומים שונים: מבחר פלאיירים, פרוספקטים, חוברות, אגרות ברכה והזמנות לאירועים, ימי עיון וכנסים (חלקם בהפקה של תחום מידע ופרסומים וחלקם בסיוע למנהלי מחוזות ואתרים, למחלקת חינוך, למחלקת סיורים).

דפדפות אתרים: פרוספקטים לאתרי המורשת של המועצה, מקפלת הסיורים ועוד.

”...אכא'נה אס באדס...” (ד”ר e. טרניחומסקי)

תחום משאבי אנוש ומנהלות

תחום משאבי אנוש:

משאבי אנוש מטפלת ב- 158 עובדים: 98 חודשיים, 60 שעתיים.

- 14 עובדים חדשים נקלטו השנה.
- 33 עובדים סיימו השנה עבודתם במועצה. (רובם ככולם שעתיים – סטודנטים)
- טיפול בפרט ע”י צוות פורום משאבי אנוש המתכנס אחת לשבועיים ועוסק בנושאים השוטפים.
- עקב נגיף הקורונה ושלוש תקופות סגר הוצאו עובדים לחל”ת וחופשה. מחלקת משאבי אנוש טיפלה בכל הכרוך בכך, נתנה מענה לעובדים, ונערכה לאופני עבודה חלופיים.
- עידוד עובדים ללימודים אקדמאיים וקורסים מקצועיים – במסגרת התוכנית של ”ארגון לומד”.
- חיזוק המדיניות לקליטת עובדים עם מוגבלויות
- אחריות על תשלומי קרנות פנסיה, השתלמות וביטוח מנהלים
- גיוס וקליטת עובדים חדשים ועריכת משוברים

גיבוש עובדים:

- פעילות ועדת רווחה – הפקת אירועים, ימי גיבוש, ימי הולדת וכו’
- ט”ו בשבט - ציון החג לכל יחידות המועצה
- יום האישה הבינ”ל - ברכה ושי לכלל עובדות המועצה ונשות העובדים
- פורים - הפנינג פורים לעובדים
- הפקת ידיעון חודשי לעובדים

מנהלות ותשתיות

- טיפול בתשתיות התקשורת, הגדלת מהירויות הגלישה והחלפת חלק מקווי A.D.S.L. לקווי מטרן.
- סלקום: נחתם הסכם חדש להוזלת התעריפים החודשיים של המודמים הניידים לאספקת אינטרנט.
- ניהול פרויקט ספריית המועצה.

פאול הכפר האלפאי

המחלקה ליחסים בינלאומיים

עקב משבר הקורונה, פעילות המחלקה נפגמה, משלחות מקצועיות שקידמנו בוטלו וכן מחנות השימור בצרפת. יחד עם זאת המשכנו לפעול לשימור קשרי העבודה עם שותפנו בחו"ל באיטליה, פורטוגל, צרפת, בלגיה, ארה"ב ועוד, לחשוב מחוץ לקופסא ולנסות לפעול בצורה האפקטיבית ביותר גם בתנאים שהכתיבה לנו המגיפה.

ייעוץ בינלאומי: גם השנה המשכנו לסייע למחוזות בגיוס חוות דעת מקצועיות של מומחים מפורטוגל ומבלגיה בנושא תוכניות שילוב מערכות הסעה המונית במתחמים היסטוריים, למחקר היסטורי לשתיים מקצועיים, וגיוס הסגל הדיפלומטי.

כנס ותערוכת השימור בפררה, ספטמבר 2020: ביוזמת ארגון אסוריסטאורו ונציבות הסחר ישראל – איטליה: הכנס נערך השנה באופן מקוון. במשך 5 ימי הכנס התקיימו סיורים וירטואליים והרצאות מקוונות וכן התקיימו פגישות B2B עם חברות מובילות המתמחות בשימור. המועצה, כשותפה מזה מספר שנים לפעילות מול איטליה, זכתה באחת ההקצאות הגדולות עבור מספר המשתתפים מטעמנו, כך שלקחו בו חלק משתתפים מהמועצה לשימור ונציגים מאיקומוס ישראל ומרשות העתיקות.

הכנס הבינלאומי לצבע וציורי קיר (Colors & Textures of the World):

בינואר 2021 יתקיים הכנס הבינלאומי ה-7 של AFR (Architectural Finishes Research), המציג פרויקטים ומחקרים בנושא שימור צבע וציורים באתרי מורשת ברחבי העולם. לאור הקורונה ובמטרה להבטיח את קיומו של הכנס, חברה המועצה לשימור לבחירת AFR והוועדה לציורי קיר של איקומוס ישראל ויזמה כנס וירטואלי בינלאומי ראשון מסוגו בתחום זה. האירוע יתקיים הן במרכז כנסים וירטואלי בו יתקיימו ההרצאות והן בביתנים אינטראקטיביים בהם ניתן יהיה לקיים מפגשים, הרצאות, סיורים וירטואליים, סדנאות שימור וכו'.

[לצפייה בסרטון המספר על הכנס הקישו כאן.](#)

בית כהן-שרת בלב שכונת תל בנימין, בה נוצר הקורפוס הדיפלומטי:

בימים אלה פועלים לשימור הבית הייחודי שתוכנן ע"י גניה אברבוך בשנות השלושים במטרה להפכו לבית הדיפלומט ביוזמת ראש עיריית רמת גן, מר כרמל שאמה הכהן. חברי הוועדה הציבורית ליחב"ל בראשות עמוס ערן יזמו מספר רעיונות, וכן התייעצו עם משרד החוץ וקיים רצון מצד ארגון איטלקי לקדם הפרויקט. בהמשך לסקר הנדסי מעודכן שביצעה המועצה, פועלים לקידום עבודות הצלה במקום בשיתוף החברה הכלכלית ויחידת השימור העירונית.

“היא הנותנת”

סטטוטוריקה ומדיניות שימור

מתוך הכרה בצורך בהתמקצעות בתחום הסטטוטורי, בעבודת מטה מוסדרת מול רשויות התכנון ומתן כלים מותאמים למנהלי המחוזות של המועצה, הוחלט על הקמת אגף סטטוטוריקה ומדיניות שימור. הנהלת המועצה מינתה את תמר טוכלר לעמד בראש מערך זה כסמנכ"לית פיתוח מחוזות, סטטוטוריקה ומדיניות שימור. בימים אלה מקודמת תוכנית עבודה והצבת יעדים מול מנהל התכנון, פורום שימור ארצי וגופים נוספים.

עבודה מול פורום השימור הארצי: התקיימו שלושה מפגשים בזום; בשיתוף מנהלי המחוזות של המועצה לשימור במסגרתם הוצגה לעמיתים ממנהל התכנון וגופי השימור המקבילים רט"ג ורשות העתיקות, סקירה רחבה על עבודת המועצה לשימור על מחלקותיה השונות, והוצגו מאבקים ציבוריים רבים כמקרי מבחן מהם נגזרים כלים ומדיניות לשיפור כלי האכיפה.

פרויקט האינוונטר ארצי: נמצאים בשלב "מיקור המונים" (Crowdsourcing) של האפליקציה המלווה את הפרויקט. הפרויקט מנוהל ע"י תחום שימור ברשות העתיקות במימון משרד ירושלים ומורשת. למועצה לשימור תפקיד מרכזי בפרויקט כגוף בעל הניסיון הרחב ביותר, בפריסה ארצית וקשר ישיר לציבור ולגורמי השלטון המקומי וכמי שמקדמת את סקרי השימור שנים רבות.

מצבר לאופק, מצבר איס...

הפעילות ב-2020 עמדה, בדומה לשאר תחומי פעילות המועצה, בסימן ההתמודדות עם מגפת הקורונה. השנה החלה בסימן חיזוק השותפויות של המועצה עם הארגונים השונים כמו גם עם תורמים מרחבי הארץ והעולם, אך כבר ממרץ נאלצנו לאמץ דרכי פעולה שונות ממה שהכרנו קודם. את הקשרים הבין-אישיים עם נציגים של ארגונים, קרנות פילנתרופיות ותורמים פרטיים נאלצנו להחליף בערוצים וירטואליים ולהתאים עצמנו למציאות החדשה שנכפתה על כולנו.

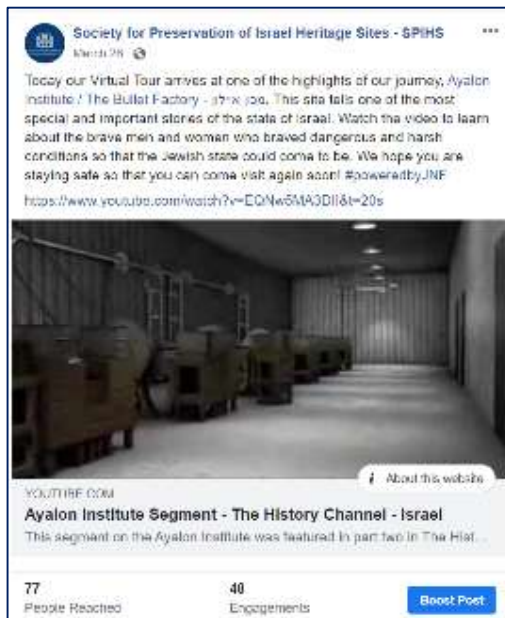
פגישות, הרצאות וכנסים וירטואליים – במהלך החודשים השתתפו נציגי המועצה במגוון פעילויות ואירועים להגברת המודעות אודות פעילות המועצה ואתרי המורשת באמצעות הזום.

סיורים וירטואליים באתרי המורשת – אירוח משלחות, בעיקר מארה"ב, באופן וירטואלי באתרים השונים. הפרשי השעות יצרו סיורים ליליים באמצעות הזום במכון איילון, מחנה המעפילים בעתלית, מוזיאון הרעות ואתרים רבים נוספים. לרבים מהסיורים הוכנו תכנים מצולמים המיועדים במיוחד למטרה זו.

Jewish National Fund – USA

המועצה מטפחת את אחד הארגונים המובילים עמו המועצה משתפת פעולה זה שנים ארוכות בפרויקטים ברחבי הארץ. בשנה האחרונה גובש מסמך עקרונות בין המועצה לבין JNF-USA אשר בבסיסו הידוק הקשר בין שני הארגונים, תוך הצבת מטרה משותפת לפעול לפיתוח חווית הביקור באתרי המורשת השונים. למרות הקורונה, המיזם המשותף יצא לדרך ב-2020. JNF-USA על תורמיו הרבים מרחבי ארה"ב, המשיכו גם השנה לתמוך במספר פרויקטים מובילים ואנו מצפים להמשך שיתוף פעולה פורה עם הארגון.

נמשך שיתוף הפעולה עם קרנות פילנתרופיות נוספות ובראשן, הקרן המשפחתית של ד"ר מרים ושלדון אדלסון, ועידת התביעות ועוד.

"אזולא לא נשכח כי ראלנו דרכה הפוליס..."

(f. אולדברג - סיפולא ירוקת הציון)

מחלקת סיורי מורשת

ועדת סיורי מורשת בראשות משה גור - חבר הוועד המנהל. בוועדה כ-15 חברים ומתכנסת 3 פעמים בשנה ל- 2 ישיבות וסיור לימודי. חברי הוועדה פעילים גם במהלך השנה בתחומים שונים.

תכנית הסיורים - שנת 2020 (תש"ף - תשפ"א) הושפעה ממגבלות הקורונה, בעיקר בחלק השני של עונת הסיורים החל מחודש מרץ. תוכננו 31 סיורים, בפועל בוצעו 20 (חלקם ברכבים פרטיים), אחרי היציאה מהסגר השני. בשנה זו ביצענו גם מספר מצומצם של סיורים לקבוצות סגורות של גמלאים. חזרנו להציע סיורים המתנהלים עפ"י מגבלות הקורונה להם מורגש ביקוש רב, בפרט לאלה המוצעים ברכבים פרטיים ("סיורכב") והצעות מסלולים "למטייל העצמאי".

מספר משתתפים - בשנה זו השתתפו כ- 550 מטיילים בסיורים לעומת 800 בשנה הקודמת. חלקם נרשמו למספר סיורים ואחרים לסיור בודד. במהלך שנת סיורים זו הצטרפו כ- 100 מטיילים "חדשים" כנגד כ- 140 מטיילים "חדשים" בשנה קודמת. אחוז החדשים נשאר דומה כ- 17-18%.

המטיילים המשתתפים בסיורי המועצה ברובם גמלאים המתעניינים בתכנים היסטוריים באופן כללי ועל פי העניין בנושא הסיור בפרט

תכני הסיורים - עסקו בסוגיות ודילמות בשימור הפיזי, בעקבות סגנונות אדריכליים ובעקבות מורשת רוחנית של דמויות ומנהיגים.

פרסום - התוכנית מתפרסמת לקהל הרחב במספר ערוצים:

- **באתר האינטרנט** של המועצה ובאמצעות "ניוזלטר" חודשי במייל, לכ- 500 נמענים.
- **בחוברת התוכנית השנתית, ובעלון "בנתבי השימור"**, שנשלחו לנמעני המועצה בדואר ישראל. עלון "בנתבי השימור" מחולק למתעניינים במהלך הסיורים.
- **בפייסבוק** בקבוצת "סיורי המועצה לשימור אתרים", שהוקמה לפני כשנה ובה כאלפיים "עוקבים".

מדריכים - מנהלי מחוזות ומנהלי אתרים של המועצה, המכירים את עבודות השימור באזורי הפעולה שלהם ומורי דרך בעלי ניסיון.

"כור סוז שא'נו מאבז טיפה"

דוברות ותקשורת

השנה האחרונה התאפיינה במיוחד בהתמודדות עם גזרות מגפת הקורונה שהקשו מאוד על פעילות המועצה וחשיפת הפעילות והאתרים לידיעת הציבור. על אף הקשיים הצלחנו לקבל חשיפה תקשורתית בתחומים הבאים:

עיתונות

- אירועי התרבות באתרי המועצה, לדוגמא מרכז מבקרים מקווה ישראל
- כתבות על אתרי המועצה בהתייחס למאבק במגפה בעבר (מרכז המבקרים במקווה ישראל)
- כתבות על יום הרצל
- כתבות על שימור בבית חנה סנש
- כתבות לזכרו של יוסי פלדמן ז"ל

רדיו

- טיולי מורשת ליד הבית בתקופת הסגר – גלי צה"ל בתוכניתו של רמי שני
- טיולי מורשת ואתרים – ערוץ 7
- ראיונות ב"כאן מורשת" עם בכירים במועצה

מאבקי שימור

- במחוז חיפה, מחוז דרום ומחוז תל אביב (בית המכס והאנגרים ביפו)
- תדרוך כתבים על פעילות המועצה לשימור אתרים במגזר המיעוטים (עין רזאלה ואחרים)
- תדרוך התקשורת בעמדתנו לגבי קריסת ה"לבנייה" במפרץ חיפה.

רשתות חברתיות

- קידום נושאי המועצה בטוויטר פייסבוק ווטסאפ (קבוצת כתבי תרבות).

"טובים השניים..."

שיתופי פעולה בין ארגוניים

רשות העתיקות

בשיתוף הפעולה עם רשות העתיקות בקורסים והשתלמויות בנושא שימור שותפים גם רשות הטבע והגנים, משרד ירושלים ומורשת – "אגף מורשת".

משמרי המורשת הבנויה

פורום נציגות המועצה לשימור אתרים בוועדת היגוי בה מתווים תכני הקורסים והשתלמויות כל שנת עבודה – תוכנית שנתית.

קורסים והשתלמויות למשמרים

- "לגעת בחומר" – קורס שימור מעשי למתכננים, התקיימו 2 מחזורים, ונערכים לקורס נוסף
- שימור ויישום טיח
- אתגרי השימור באתר שבטה
- שימור גשר הרכבת בגשר – עות'מני (1904)
- בניית תבניות עץ לקמרון בטכנולוגיות מסורתיות חדשות בשימור
- מעבדת שימור אנליטית - המעבדה הניידת של רשות העתיקות בעלת יכולות אנליטיות, מאפשרת לאפיין חומרים בפרויקטים לשימור בשטח ומצוידת במיקרוסקופים הנותנים מידע כימי ומנירולוגי מיד.

נציגות המועצה לשימור אתרים בפרום "פרומידה ישראל", העוסק בהערכות לסיכונים (כרעידות אדמה) באתרי ונכסי מורשת תרבות.

רשות העתיקות חברה בוועדה ליחסים בינלאומיים של המועצה לשימור אתרים וכן בצוות ההיגוי לתערוכה הבינלאומית השנתית.

קורס שימור ויישום טיח במבנים היסטוריים – מקווה ישראל

השתלמות גשר וילהלם השני – נחל תנינים

השתלמות משמרים בגשר הרכבת בגשר

השתלמות בשבטה

קורס שימור ויישום טח במבנים היסטוריים – מקווה
ישראל

"ארץ יונה חדשה" מחוזות המוצצה לפימור אתרים

מחוז צפון

ליווי תוכניות

טבעון - ליווי מקצועי ותיעוד לקראת שימור של יצירת האמן מרדכי גומפל בכניסה לקרית טבעון.

ראש פינה, בית הכנסת - ליווי התכנון ואיגום התקציבים לקראת ביצוע ב- 2021

סקר, תיעוד, הכנת פרוגרמה, תוכניות אלטרנטיביות

בית יוסף, בית אהרונוביץ - בשיתוף תושבי מושב בית יוסף וצאצאי ההתיישבות הראשונה (חומה ומגדל) בבית יוסף והמועצה האזורית עמק המעיינות פועלים ליצירת חזון ופרוגרמה לבניין הביטחון הנטוש.

מחנה גדעון (חייל הספר), עמק המעיינות - לאחר בלימת ההרס שנעשה ע"י צה"ל בבסיס ההיסטורי הנטוש, המועצה לשימור אתרים וגורמים נוספים מבקשים ליצור מסמך חזון ופרוגרמה לאתר, בשאיפה לאיגום תקציבים ולשמר בעתיד את המתחם.

מועצה אזורית עמק יזרעאל - השתתפות וסיוע בהכנת נספח השימור לתוכנית כוללת

מצודת שפר - הכנת תיק תיעוד לקראת תוכנית רט"ג לשימור והחייאת המבנה

מצודת ביריה - הכנת תיק תיעוד עם קק"ל לקראת שימור ושדרוג אתר המבקרים

משטרת נהלל - הכנת תיק תיעוד

נוף הגליל, בית ההבראה ההיסטורי ע"ש שפרינצק - אימוץ תוכנית אלטרנטיבית שהוכנה על ידי המועצה לשימור אתרים לתוכנית מאושרת והרסנית מבחינת שימור, על ידי ועדות התכנון.

סטטוטוריקה - מאבקים והתנגדויות

אילניה, תוכנית מתאר מקומית - בעקבות מאבק של המועצה לשימור ותושבים מאילניה כנגד תוכנית מתאר מקומית, בה הוצע כביש חדש שעתיד היה לפגוע במרקם חשוב לשימור במושבה, הוועדה המחוזית קבלה את עמדת המועצה לשימור והתושבים המקומיים, כנגד הוועדה המקומית הגליל התחתון ואישרה את התוכנית לאחר ביטול הכביש.

בית שאן – התנגדות לאישור הוועדה המקומית למיזם בנייה חדש בצמוד למבנה הסארייה והסתרתה, ודרישה ליעוץ אדריכל שימור למיזם.

טבריה, מלון גינוסר - בעקבות יוזמה לבניית מגדל מגורים ומלונאות בחלק האחורי של מתחם המלון ההיסטורי (תוך הריסת חלק זה ושימור מבנה החזית). המועצה לשימור, מנהלת מאבק לשימור חלקים נרחבים של המלון תוך שיח עם הוועדה המחוזית.

צפת תכנית ג/21559 - בעקבות התנגדות המועצה לשימור (אליה הצטרפו רשות העתיקות, הוועדה הארכיטקטונית, אזרחים פרטיים ואף עיריית צפת) לתוכנית בינוי מאסיבי הרסני במורדות הצפוניים של העיר העתיקה של צפת, הוועדה המחוזית קיבלה את ההתנגדויות ודחתה את התוכנית.

הדמיה מתוך בקשת היזמים ישראל קופלר ועיריית צפת

קו הרכבת בין בית שאן למסוף שייח חוסיין (בתכנון) - שילוב יועצת שימור לתוכנית מטעם רכבת ישראל. שילוב רוב גשרוני האבן שהיו מיועדים להריסה בבניית התוואי החדש.

תכנית לאומית לקו רכבת כרמיאל-קרית שמונה - שילוב יועץ שימור להכנת סקר ונספח שימור לתוכנית, בהתאם לדרישת המועצה לשימור.

עינן - עמדת המועצה לשימור ורשות העתיקות התקבלה לחלופה שלא תפגע באתר המורשת החשוב הזה.

מחוז חיפה, גליל מערבי ומנשה

סטטוטוריקה- התנגדויות, יעוץ וליווי תוכניות

- תוכנית תת"ל 22 למסילה המזרחית של הרכבת מתחנת חדרה מזרח ועד תחנת תעופה
- תחנת רכבת חדרה מזרח - ליווי ביצוע עבודות השימור
- תחנת רכבת אחיטוב - ליווי ביצוע עבודות השימור
- תחנת תעופה – התנגדות למסילה הזמנית הדורסת מרבית המבנים לשימור
- חגרה, תוכנית התחדשות עירונית "לב חדרה" ונספח השימור שלו
- כביש 721 – רמזור ליד מחנה המעפילים
- בנימינה, בית אהוד מנור – ליווי המועצה בהתנגדות מול הבעלים החדש
- בנימינה, בורג' – חו"ד התמוטטות הצד הצפוני של הבורג'
- חיפה, סקר עין הים – מסירה, תיקונים והטמעה
- חיפה, מעברות 4 – התנגדות
- חיפה, כספי 3, בת גלים – התנגדות
- חיפה, הנדיב 15 – התנגדות
- חיפה, תוכנית המרפסות, הדר מזרח – התנגדות
- חיפה, שוק תלפיות ומתחם סירקין – התנגדות
- חיפה, מוזיאון העיר – חו"ד נזקים וסיפוח שטח של המוזיאון אל המלון מצפון
- בצת, שדה תעופה בריטי - תיקונים לתב"ע
- זכרון יעקב, תוכנית מתאר – הכנת נספח תוספות בינוי (לחקר התוכנית)
- מחנה מעפילים עתלית – ליווי תכנון
- שלומי, בית עפיה- ליווי תכנון
- ג'סר א- זרקא גשר וילהלם – ליווי תכנון וביצוע

ועדות

השתתפות בוועדות ברשויות : נהריה, חיפה, (ועדת שימור וועדה ממיינת) עכו העתיקה והמנדטורית, חוף כרמל, זכרון יעקב, בנימינה – גבעת עדה, פרדס חנה – כרכור, חדרה.

פעילות ציבורית ושיתופי פעולה

הוועדה הציבורית - בראשות תא"ל מילי רון כתרי, מנכ"ל לשעבר של בית הספר הריאלי העברי בחיפה. בתקופת הקורונה מתקיים מפגש כל רבעון בזום.

הרצאות סדנאות וסיורים

- קורס נאמני השימור של המועצה לשימור אתרים
- סמינר לתלמידי שנה שלישית בחוג לשימור של האקדמית גליל מערבי
- שיתוף פעולה מתמשך עם הש"ש של החברה להגנת הטבע בחיפה.
- שיתוף פעולה מתמשך עם מחלקות הארכיטקטורה בויצ"ו, בטכניון ובאוניברסיטת אריאל.
- החוג לעיצוב פנים באקדמית גליל מערבי. סיור בעכו העתיקה
- רוֹטְרִי חיפה, רוֹטְרִי זכרון יעקב – הרצאות
- מתחברים למורשת – הרצאה על פרויקט כפר מסריק
- קורס מורי דרך - הרצאה

פרסומים:

- **דף פייסבוק של המחוז:** תחת הכותרת "המועצה לשימור אתרים חיפה"
- **"שימורים"** – ניוזלטר רבעוני של המחוז, בו אנו מעדכנים על פעילות המחוז ועל אירועים באותו רבעון. ניתן לראות אותו גם בדף הפייסבוק שלנו ובאתר המועצה.

אימון - (סטאג')

- תוכנית האימון במועצה לשימור אתרים נמשכת. התוכנית חונכת ומכשירה אדריכלים צעירים עם תום לימודיהם, במשך שלוש שנים מעניקה להם את הכלים להפוך לאדריכלים בפועל.
- בוגר ראשון: אדריכל אבנר סגל – במחלקת התכנון במקווה ישראל.
 - שני אדריכלים שנה לסיום האימון: מיכה רובינשטיין בירושלים וגילה מרגולין בחיפה.
 - נקלטה מתאמנת חדשה למחוז צפון ומיעוטים – אדריכלית נעים זועבי שהחלה לעבוד במחצית השנייה של חודש נובמבר, כרגע במשרד בחיפה.

כפר מסריק – תיק תיעוד מתחם חצר ראשונים ותיעוד מפורט למאפיה

שבי ציון – ליווי ביצוע – אחרי גמר שימור הארכיון והמגדל

מחוז מרכז

קיבוץ מעברות - בית מנחם

מבנה התרבות וההנצחה, שתוכנן ע"י אדריכל שמואל מיסטצ'קין נבנה במוסד האזורי החינוכי "רמות חפר", לזכר חבר קיבוץ מנחם זינגר יורש, אשר נהרג במלחמת העצמאות.

לאחר מאבק של המועצה לשימור אתרים, וחברי הקיבוץ מול הציבור ומוסדות התכנון השונים, ופעולות ההצלה שבוצעו ע"י המועצה לשימור, הקיבוץ מקדם תוכנית מפורטת לשימור המבנה.

חוות הנוי – עמק חפר – פרוגרמה

חוות הנוי נוסדה בשנת 1949 בקצה המזרחי של מדרשת רופין לאיקלום צמחי נוי וכגן בוטני. כמו כן שימשה כמרכז לימודי לשילוב צמחי הנוי בקיבוצים והמושבים בארץ. עם מכירתה של רופין לחברה פרטית בשנת 1999, החווה יועדה להריסה.

פעילות ציבורית גדולה שהצליחה בזכות התמיכה של המועצה לשימור, מנעה מהיזמים להשיג את מבוקשם.

דרום השרון – חוות סבע

חווה חקלאית בסמוך לצומת כפר סבא מזרח, באזור תעשייה בנימין. זהו מכלול מבנים חקלאיים, השייכים לטיפוס בתי הבאר (בייארות) שנבנו, ככל הנראה במהלך המחצית השנייה של המאה התשעה עשרה והשתיים למשפחת סבע, אשר עסקו בענף הפרדסנות והתגוררו בחווה. החווה כוללת: מבנה בית הבאר, מבנה עזר/משק, ומבנה באר עם בריכה.

מאבקים סטטוטוריים

עם פרוץ מגפת הקורונה והמעבר החד מהעבודה המשרדית לעבודה מהבית, נוצרו תנאים אופטימליים למוסדות התכנון לקידום תוכניות מגה-תשתיות כפינוי מחנות צה"ל, התחדשות עירונית וכו'. תוכניות בעלות משמעויות רחבות היקף אשר יהוו את המלאי התכנוני לפיתוח עשרות שנים קדימה, והן בעלות אופי דורסני שלא פעם הורס את העבר ומייצר מציאות חדשה. נזכיר רק חלק מהתוכניות אשר קודמו במהלך תקופה זו.

מטרו : "מטרו גוש דן" אמור לחבר את הערים הגדולות במרכז הארץ עובר במרכזי הערים ההיסטוריות כגון: תל אביב, רמת גן, גבעתיים, רחובות, נס ציונה, פתח תקווה, הרצליה ועוד. התוכניות הופקדו במהלך הסגרים או ביניהם וזכו לחשיפה ציבורית מעטה. התוכניות כמעט ואינן מתייחסות לשימור, ומותרות החלטות רבות לשלב הביצוע בידי היזם – נת"ע, ללא מידע הנדרש לצורך קבלת החלטות מושכלות.

המסילה המזרחית – תחנת ג'ניס התעופה – התחנה ההיסטורית ממוקמת בחלקה בשטח המוא"ז חבל מודיעין, ובחלקה בשטח גלילי של מחוז מרכז. בנספח השימור של תוכנית המתאר התחנה מוזהה כאתר מורשת, ובמסמכי התוכנית המאושרת תת"ל 22, יש הנחיה לשילוב מבנה התחנה בתחנה החדשה. הקמת מסילה זמנית מצריכה הריסה של רוב מבני התחנה ההיסטורית. המחוז יחד עם מחוז חיפה הביעו התנגדות להרס של תחנה בת 100 שנה עבור מסילה לתקופה של שנה.

תוכנית התחדשות לב העיר רחובות – העירייה קידמה תוכנית לתוספת יחידות דיור לפי תמ"א 38 כהמשך לתוכנית אחרת שאושרה בעבר ויצרה סל זכויות למאות יחידות דיור במרכז הוותיק של העיר, ואינה חלה על מבנים לשימור. המועצה לשימור הביעה התנגדות הן לתהליך קידום התוכנית והבאתה לדיון על ידי הוועדה המחוזית, והן להתנהלות העירייה בכל הנוגע לאי כינוס ועדת שימור וקידום תוכניות באזורים היסטוריים ללא מדיניות שימור. לאור מכתב חריף לראש העיר בדרישה למשוך את התוכנית, נוצרה הידברות בין הצדדים. הוועדה המחוזית אשר שמעה את הדברים, בתמיכת ראש העיר, דרשה לכלול בתוכנית את כל המבנים לשימור תוך עריכת נספח שימור, מתן הנחיות להתחדשות המרקם הוותיק, דרישה להכנת מסמך עקרונות תכנון לשימור המתחמים וסביבתם.

פינוי מחנות צה"ל, תוכניות צריפין וסירקין – בעקבות החלטת ממשלת ישראל להעתיק מחנות צה"ל לנגב ושיווק הקרקעות לטובת התמודדות עם משבר הדיור, קודמו הן בוועדה הארצית לתכנון מתחמים מועדפים לדיור והן בוועדה המחוזית, מספר תוכניות שמטרתן יצירת רובעים עירוניים חדשים בערים: פתח תקווה, ראשון לציון ובאר יעקב. לתוכניות אלה נערכו נספחי שימור אשר זיהו את הערכים הראויים לשימור וביקשו לשלב חלק מהמבנים בתכנון המוצע. המועצה לשימור הביעה התנגדות לתוכניות אלה ודרשה לשימור על מספר רב יותר של מבנים, על מנת שהתושבים שיגיעו לשכונה יכירו את ההיסטוריה של המקום בו הם חיים.

תוכניות שימור – בימים אלה הסתיימה הישורת האחרונה לאישור תוכנית שימור בתל מונד. במקביל בפתח תקווה, כבר סבא ובאר יעקב יש הכרזה על הכנת תוכנית שימור (לפי סעיפים 77-78 לחוק התכנון והבניה) – מה שעוצר את הפגיעה באתרים לשימור ומעניק לוועדות השימור והתכנון כלי חוקי להתמודדות עם היזמים. במקביל בראש העין התקבלה החלטה על הכנת תוכנית שימור.

מחוז ירושלים

מאבקים והתנגדויות

מתחם הרכב (התנגדות לתוכנית מתאר עיר 462176)
עיריית ירושלים אישרה בהיתר הריסת 4 מבנים (מתוך 9) היסטוריים ב"מתחם הרכב", שנבנה בשנות העשרים והשלושים של המאה ה-20 ובמשך עשרות שנים היווה את הכניסה ההיסטורית לירושלים. הוגש ערר נגד הריסת המבנים הכולל פרוגרמת שימושים וחווית דעת של מומחה תחבורה מפורטוגל. ב-24 במאי 2018 ועדת הערר של הוועדה המחוזית ובית המשפט המחוזי ביטלו את היתר ההריסה.

עיריית ירושלים ורשות מקרקעי ישראל הכינו תב"ע חדשה, שמטרתה הריסת 4 המבנים לשימור והשאת 5 חזיתות המבנים הנותרים לשימור. ב-20 בינואר 2019 התוכנית נדחתה על ידי חברי ועדת השימור העירונית. אולם התוכנית אושרה בוועדה המקומית, ובוועדה המחוזית. בהתאם לכן המועצה לשימור הגישה התנגדות - ההחלטה שימור 7 מבנים.

הקמת רכבל מתחנת הרכבת ההיסטורית לכותל המערבי

המועצה לשימור אתרי מורשת הגישה ב-2019 התנגדות להקמת רכבל מתחנת הרכבת ההיסטורית של ירושלים לכותל המערבי עם אופציה עתידית להארכה עד להר הזיתים. התוכנית מציעה פתרון תחבורתי עם חלופות שונות למיקום התחנות והנראות שלו בסביבת אגן העיר העתיקה. כל ההתנגדויות שהוגשו נדחו. הוגש ערר לבית המשפט העליון ע"י מספר גופים.

התנגדויות לתוכניות

גן דניאל

חברת עדן מקדמת תוכנית להריסת אתר "גן דניאל אוסטר", הסמוך לבניין עיריית ירושלים. הגן נמצא ברשימות השימור בתוכנית אב 1968. לאחר הכיבוש של העיר על ידי הבריטים, והקמת מועצת העיר המודרנית, השלטונות המוניציפליים הבריטיים העבירו את העירייה ממקום מושבה לאתר חדש, והגן המחודש תוכנן על ידי האדריכל קליפורד הולדיי. לאחר מלחמת העצמאות נותרו הגן ובניין העירייה שלידו בצידה המערבי (הישראלי) של ירושלים המחולקת, סמוך מאוד לקו העירוני. הגן נקרא על שמו של ראש עיריית ירושלים, דאז, דניאל אוסטר. בשל חשיבות השימור פנתה המועצה לשימור אתרי מורשת לקיום דיון בוועדת השימור.

בית הרב קוק, שכונת בית דוד – התנגדות להיתר 2012/0778.01

המועצה לשימור מתנגדת לתוספת מבוקשת של 2 קומות מעבר לתוכנית המאושרת (3623), משום שהיא

תשנה את קנה המידה של המבנים באזור ותאפיל על הסמטה ההיסטורית המובילה למתחם בית טיכו ובדופן הצפונית שלה ניצב בית הרב קוק. כמו כן תוספת שתי קומות חדשות תייצר חסימה ויזואלית מוחלטת של החזית המערבית של בית הרב קוק.

שכונת בית ישראל, בית הכנסת האבלים - התנגדות לפינוי והריסה

בית כנסת ייחודי המשקף מסורת וערכים שנשתמרו שנים רבות של העדה הארבלית הכורדית, ומסורת ירושלמית. בהתאם לתוכנית השימור ותוכנית בניין עיר מב/4383, נקבע כי יש לשמר את הבית "בגין ערכו ההיסטורי" ואת בית הכנסת ככזה, ויש לבצע ההנחיה הזאת כלשונה כולל שימור בית הכנסת הארבלים. הריסתו תהווה תקדים מסוכן לשימורה של שכונת בית ישראל כולה.

מתחם שנלר

מתחם בית היתומים הסורי ע"ש שנלר פונה על ידי צה"ל ומאז עומד בשימונו. מצבם של שישה מבנים מתוך השמונה שהוכרזו לשימור מלא, הולך ומתדרדר. בבניין המרכזי במתחם יוקם מוזיאון קהילות ישראל שיציג בתצוגה רבת היקף, מוצגים נדירים וייחודיים מההיסטוריה היהודית ומסורת ישראל. המועצה לשימור מלווה את הקמת המוזיאון ואת עבודת השימור. לאחרונה הסתיים שלב א' בעבודות.

מוצב הפעמון (מלחמת ששת הימים)

אתר הנצחה לחטיבה הירושלמית, שוקם בהתאם לתוכנית אדריכלית באמצעות המועצה לשימור אתרי מורשת בישראל בתקצוב משרד ירושלים ומורשת, ובתרומת הלוחמים. ב-2020 נסלל שביל מונגש למוצב.

כפר התימנים – כפר השילוח בסילוואן

שכונה יהודית בירושלים, בתוך שכונת סילוואן, בה התגוררו יהודים עולי תימן בין סוף המאה ה-19 ועד למאורעות 1936–1939. בתחילת שנות האלפיים חודשה ההתיישבות היהודית בכפר. בשנת 2020 מתבצעות עבודות להקמת המרכז.

מרכז מבקרים בחצר סרגיי

המועצה נתבקשה ע"י האגודה הקיסרית הפרובוסלבית לייעץ בהפעלת מרכז המבקרים בחצר סרגיי.

טיפול במבנים בודדים לשימור

טיפול במבנים בודדים לשימור בשכונת ההיסטוריות בשכונת הבוכרים, בבית הכרם, בנחלאות, בטלביה, בבקעה, ברחביה ועוד.

מועצה אזורית מטה יהודה

סקר אתרים לשימור ביישובי מטה יהודה

סקר השימור ביישובים ומחוז ליישובים הוטמע במערכות התכנון, לקראת אישורו בוועדת השימור של המועצה האזורית וישולב בנספח השימור של תוכנית המתאר החדשה של המועצה האזורית מטה יהודה.

חות שער הגיא

בחוה נבנו בתקופת המנדט הבריטי, חמישה מבני מגורים לעובדי המשאבה, שאכלסו את המקום. המועצה לשימור אתרים והמועצה האזורית מנעו את הריסת המבנים על ידי רשות מקרקעי ישראל והוכרזו לשימור.

ב-2020 המועצה האזורית מטה יהודה, רשות הטבע והגנים והמועצה לשימור דורשות מרשות מקרקעי ישראל להשמיש את המקום.

ארזה, שדרת הנשיאים וברוש (ארז) הרצל והמבנים לשימור

שיקום ושימור "שדרת הנשיאים" בוצע בחלקו על ידי חברת "אזורים", עם המועצה האזורית מטה יהודה והמועצה לשימור אתרים לקראת גמר.

מחוז תל אביב

פעילות מחוז תל אביב המשיכה להתמקד השנה בקידום טיפול באתרים ומרקמים היסטוריים במרחב העירוני כחלק מראיה כוללת של הליכי התחדשות עירונית ובמטרה להבטיח פתרונות ראויים וישימים לשימור במרכזי היישובים. צוות המחוז פועל תוך יצירת תשתית מקצועית ושיתופי פעולה עם רשויות התכנון המקומיות והוועדה המחוזית. כמו כן הורחבו שיתופי הפעולה והשיח עם נציגי ציבור, פעילים שכונתיים ואנשי מקצוע המתנדבים בשורותינו. בנוסף התחדשו בתוכנות גרפיות המסייעות בידנו להתמקצע בעבודתנו ולעמוד בקשר עם גורמי מקצוע ברשויות, ארגוני שימור ומנהל התכנון. בין הפרויקטים והתוכניות בהן עסקנו השנה:

נמל יפו

העירייה שהבטיחה לשמר את מבני הנמל המנדטורי במסגרת השיפוץ המאסיבי הפרה הבטחתה לציבור:

טרמינל הנוסעים (בית המכס הצפוני)

בראשית יוני, נהרס המבנה ע"י עיריית תל אביב-יפו לאחר מאבק ארוך ועיקש של המועצה לשימור אתרים. למרות שהצלחנו לעצור את מהלך ההרס בהגשת ערר על היתר הריסה לוועדת הערר המחוזית, לקחה

צילום: דוד נבו

העירייה את החוק לידיה והרסה את המבנה באישון לילה בטענה כי הטרמינל נהרס לטובת הציבור, הרחבת הטיילת וחשיפת מדרגות הרצל. (למרות שכולנו יודעים שאינן קיימות). היה זה תקדים מסוכן לשימור מורשת הארץ הרס אתר בעל סיפור מורשת חשוב והרס המבנה המוגן ביותר בארץ בתוכנית שימור הנמל, בתוכנית מתאר ארצית תמ"א 13, תוכנית תיירותית, הסכם עם המדינה. כמו כן כיסו את הממצאים הארכאולוגיים שנחשפו כתוצאה מההרס.

הרס האנגרים לשימור (מחסנים 2 ו-3)

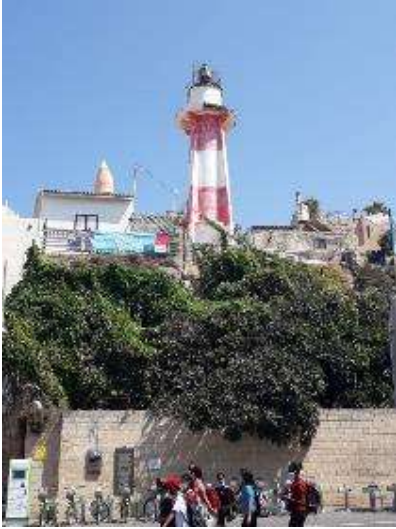
במקביל להרס טרמינל הנוסעים, החלה עיריית תל אביב-יפו בשיפוץ המחסנים המנדטוריים 2 ו-3 בנמל.

התוכנית המקורית הייתה לפרק את המעטפת ולשמר את הקונסטרוקציות המקוריות הייחודיות. בפועל נהרס מחסן 3 ובימים אלה נבנה מחדש בחומרים חדשים וכן הרסה את מרבית אנגר 2. המועצה לשימור אתרים התריעה על כך מבעוד מועד והצטרפה לעתירה שהגיש בנדון צבי חפץ בשם תושבי יפו. בימים אלה הדיונים בעיצומם לאחר קבלת צו ביניים להפסקת עבודות מידית ע"י בית המשפט העליון.

המגדלור סמלו של נמל יפו

לקראת חגיגות 150 שנים למגדלור, חברנו לפעילי הנמל, עמותת חובבי הרדיו הישראלית, חוקרי תל אביב - יפו והעירייה, בקיום מספר פעילויות ציבוריות, במטרה להפעיל לחץ על רמ"י לפעול לשימור ושיקום המגדלור המתפורר.

תל אביב

מתחם האט"ד, המושבה הטמפלרית ולהאלה

בחודשים האחרונים מקודמת ע"י הוועדה המקומית תוכנית למתחם רחוב האט"ד ההיסטורי, בלב המושבה

הטמפלרית ולהאלה. במסגרתה מתוכננים לשימור כ-4 מבנים היסטוריים, בדופן פארק המסילה המתחדש, לצד הקמת מגדל מגורים ומבנה ציבורי מודרני על רחוב אילת, המשופע במבנים היסטוריים. המועצה לשימור אתרים, בקשה שיושלם סקר היסטורי של המתחם ובעקבותיו בקשה שהמבנים היסטוריים על רחוב אילת, בהם טחנת הקמח ההיסטורית ישומרו ויוסבו למבנה ציבורי במקום הריסה ובנייה מחדש.

צילום: זולטן קלוגר באדיבות שי פרקש

רמת החיל, שימור גן סעדיה שושני

לאחר מאבק בשיתוף תושבי השכונה, הכירה ועדת השימור העירונית בערכיו ההיסטוריים והנופיים של הגן ומקודמות הנחיות לתחזוקתו ושימורו.

שרונה

מתחם רשות השידור. לאחר שהצלחנו להציל את המבנים המרכזיים במתחם רשות השידור (חוות ליפמן הטמפלרית), יחד עם אנשי רשות השידור ובהובלת שר המדע (דאז) אופיר אקוניס, משרד ירושלים ומורשת, אגף מורשת ולשכת העיתונות הממשלתית, בימים אלו מקודם מכרז משותף למדינה, העירייה והמועצה לשימור, לשימור המקום והקמת מרכז השידור הציבורי.

הרצליה

תוכנית השימור ואזור ג' (נורדאו) - ביולי 2019 הופקדה בוועדה המחוזית תוכנית השימור הייחודית של הרצליה ונמצאת בימים אלו בשלב שמיעת ההתנגדויות (אנו הגשנו התנגדות כללית לתוכנית וכן התנגדות נוספת למספר סעיפים בהחלטת הביניים של הוועדה המחוזית).

אזור ג' - רח' נורדאו - עובדים מול העירייה להכנת תיק תיעוד מתחמי ומסמך הנחיות מרחביות והוספת מבנים לרשימת השימור העירונית.

מספר תוכניות נקודתיות המקודמות סביב רכס הכורכר - רח' נורדאו - אל על, ביניהן תוכנית לשימור ובינוי חדש במתחם בית מבובץ (בית הוריה של גולדה מאיר), ומלון פלמה (לשעבר פנסיון ורדה).

עיינות

הסתיים פרויקט שימור הרפת. פרויקט השימור משותף לנעמי'ת, המועצה לשימור אתרים, משרד ירושלים ומורשת, אגף מורשת, משרד התרבות והספורט, משרד החקלאות, קק"ל, האפוטרופוס הכללי משרד המשפטים והמועצה אזורית גן רווה.

חולון

חולון היתה העיר הראשונה במחוז שקידמה סקר שימור ושילוט אתרי מורשת. בשנה זו מקודמת תוכנית שימור מורחבת והרחבת שילוט האתרים ההיסטוריים.

בנוסף מעורבת המועצה לשימור אתרים יחד עם העירייה ופרקליטות המדינה בנושא זיוף שילוט המועצה באתר המצדית התורכית.

קריית אנו

תוכנית המתאר לקראת הפקדה, ומוגדרים בה מספר מתחמים לשימור. העיר התייחדה בפרויקטים של שיכונים המיועדים לשימור. לצערנו לחצי הנדליין וקידום פרויקטים של התחדשות עירונית במתכונת של פינוי-בינוי, מאימים על עתיד מתחמים אלה. בימים האחרונים נדרשה המועצה להגיש התנגדויות נוספות לקראון ושיכון צה"ל וכן אתרים ומבנים בגרעין ההיסטורי.

מחוז מיעוטים

פרויקטים בפועל

כפר כמא, בית שוגן, תכנון וביצוע שלב א' שיקום המבנה.

בית שאמי – עבודת שימור ושיקום.

כפר כאבול, באר אנטיליה – גמר עבודת שימור ושחזור הבאר, התקנת גלגל האנטיליה וגדר הבטיחות.

זמר, בית הספר המנדטורי – סיום שלב א', קידום שלב ב' ושימושים.

שפרעם, בית הכנסת – שימור פיזי

עין מאהל, ביה"ס הישן – מדידה, תכנון מפורט, פרוגרמה, לקראת תחילת ביצוע ג'לג'וליה, מסגד אבו אל עון – מדידה, תיק תיעוד ע"י הרשות המקומית, בשלבי קידום הצלה.

כפר מנדא, המעיין ההיסטורי – תוכנית מדידה היערכות לשימור

כפר ראמה, מבנה המוסקוביה – תוכנית מדידה היערכות לשימור

סטטוטריקה ומאבקים

כפר טורעאן – מבנה מנדטורי (בית מגורים), ניסיון של הרשות המקומית להרוס מבנה היסטורי לצורך הרחבת כבישים בתוך הכפר. בשיתוף פעולה בין המועצה לשימור והוועדה המקומית לתכנון ובנייה גליל מזרחי הצלחנו לעצור את ההריסה.

סכנין – מבנה היסטורי (בית מגורים), ניסיון של הבעלים להרוס את המבנה כדי לבנות רב קומות מודרני, בשיתוף עם רשות העתיקות והעירייה של סכנין הצלחנו לעצור את ההריסה עד מתן פתרון חלופי ע"י העירייה.

משהד – היתר להריסת מבנה היסטורי (בית מגורים) בסוף המבנה נהרס.

שפרעם – מבנה היסטורי בנית קומה שנייה מודרנית ללא היתר ופגיעה בחזית של המבנה, עצרנו את העבודות בשת"פ עם רשות העתיקות.

כפר עכברה הישנה (צפת) – מבנה היסטורי, קיים צו הריסה למבנה היסטורי, התנגדות שלנו מול מחלקת פיקוח רמ"י, הצלחנו לעצור את ההריסה באמצעות בית משפט.

כפר ניין – הגשת התנגדות לוועדה המקומית לתכנון ובנייה גליל מזרחי על בקשה להיתר בנייה צמודה לכנסיית בן האלמנה בכפר.

תיקי תיעוד

נצרת - מבנה שנלר	רהט - בית הספר המנדטורי
רמלה - חמאם רדואן	כפר ירכא - טחנת הקמח
כפר כמא - בית שוגן	כפר שעב - באר האנטיליה
שפרעם - מגדל דאהר אל עומר	טיירה - בית היולדות ההיסטורי

ועדה ציבורית

הקמת שתי ועדות ציבוריות (ועדת צפון, בראשה פרופ' מסטפא עבאסי ועדת מרכז - דרום בראשות גב' זינה עליאן), הוועדות מורכבות מאנשי חינוך, אנשי ציבור, אדריכלים ואנשי עסקים.

עידוד ביקורים באתרי מורשת

עידוד ביקורים של בתי ספר והקהל הרחב של המחוז באתרים לשם העלאת המודעות בקרב בני המגזר לנושא השימור והמורשת, חשיפת פעולות המועצה לשימור אתרים ובניית קשר הדדי בשטח עם הקהילה במטרה לחזק את הקשר והשת"פ, לשימור ולקבלת מידע עדכני מהשטח.

שרות לאומי

גיוס מתנדבים מהמגזר הערבי מהשירות לאומי בשת"פ עם מכינת הרדוף. שילובם במערכת החינוך במגזר הערבי ותוכנית "אמץ אתר".

מחוז דרום

מאבקים

באר שבע, קולנוע אורות - הוקם בשנת 1960, תוכנן ע"י האדריכל, חתן פרס ישראל, יעקב רכטר, שעיצב את הבניין בסגנון הברוטאליסטי הכולל שימוש נרחב ויצירתי בבטון מזויין. ראשיתו של הקולנוע ביוזמה של אנשי עסקים מקומיים שביקשו להקים קולנוע בבאר שבע בשכונה א'. בעקבות פנייתו של ראש העיר דוד טוביהו הועברה היוזמה לשכונה ג'.

בית הקולנוע אורות ישומר במסגרת תוכנית מתאר עירונית בהתחדשות עירונית לשכונה ג'.

התנגדויות

אשקלון

בית באר ובריכת מרדס נעילה צפון

באר ובריכת מרדס נעילה דרום

אתרי שכונת אגמים מזרח אשקלון – שכונת אגמים רובע מגורים חדש בחלק הדרומי של העיר. בתאי שטח בתוכנית זו, מצויים שני אתרי מורשת מוכרזים, הנמצאים ברשימת השימור של ועדת השימור העירונית (דרגת שימור א'): בית באר ובריכת מרדס נעילה צפון; באר ובריכת מרדס נעילה דרום, שרידי הכפר נעילה. לתוכנית לא הוכן נספח שימור והאתרים לא סומנו בתשריט התוכנית, אך נמצאים בייעודי קרקע, כמבני ומוסדות ציבור ושטחים ציבוריים. בעקבות פניית המועצה לשימור אתרים לעירייה לעצור כל פיתוח עם תחילת העבודה בשטח עד להחלטה המכילה את האתרים בתכנון הסופי של התוכנית, האתרים סומנו בתוכנית כשצ"פ ומוסדות ציבור.

ביארת בדאווי, עיר היין אשקלון – המועצה לשימור הגישה התנגדות ב-2015 לותמ"ל, בגין אי הכנת תיעוד מקדים לתוכנית תמל 1006, עיר היין אשקלון. ההתנגדות התקבלה וצוין סעיף המחייב הכנתו של תיק תיעוד בתחום התכנית. בעקבות קבלת ההתנגדות, נוספו הוראות בתוכנית וסומנו שתי בארות לשימור, לצערנו הרב, הן נהרסו ברגל גסה. בדיעבד הסתבר, שלא הופק תיק תיעוד אלא סקר כלשהו שזיהה את שתי הבארות שנהרסו. כעת, כאשר התוכנית בשלבי ביצוע ופיתוח, גילינו כי בתוכנית נמצא אתר נוסף, "ביארת אל-בדאווי". בקרוב יוכרז וייכלל ברשימה.

מועצה אזורית רמת נגב

לאחר שחזור הסוללה

מעבר צינור מים מקורות בסוללת הרכבת התורכית – חברת מקורות תכננה להניח בחודש אפריל 2020 קו מים לכיוון אשלים. עבודות קו המים אמורות לפגוע בקטע סוללת הרכבת, ע"י תחנת החשמל הסולרית אשלים, כביש 211 - לניצנה. מדובר בקטע קצר ונצפה של סוללת הרכבת התורכית, השמור יחסית במצב טוב, שריד יחיד באזור זה לסוללה שנהרסה לטובת היישוב אשלים ושדותיו. למוא"ז רמת נגב אין עדיין רשימת שימור וועדת שימור פעילה, כך שהיתר הבנייה שניתן למקורות לא כלל אתר מורשת -

סוללת הרכבת התורכית. אחר שהתברר כי הסוללה בסכנה, העבודה נעצרה. נוצר קשר עם פקח תשתיות של רשות הטבע והגנים ועם הקבלן סוכם על חיתוך מינימלי בסוללה להטמנת הצינור ושחזור מיטבי של סוללת הרכבת ע"י הקבלן, כולל החזרת שכבת חצץ עליונה, כפי שהייתה לפני החיתוך.

גשר סיירת שקד, הגשר הבריטי: - גשר רכבת ממתכת מדרום לאופקים. הגשר עובר מעל נחל אופקים והיה חלק ממסילת הרכבת רפיח - באר שבע שנחנכה ב-8 במאי 1918. תכנון הגשר נעשה על ידי מחלקת הרכבות המצרית (E.S.R) Egyptain State Railway) בקהיר. המסילה ננטשה ב-1928. אורכו של הגשר כ-130 מ', עשוי קורות פלדה כפולות המחוברות ביניהן בחיזוקים ממוסמרים, מונח בקצותיו על תמיכות בטון ונשען על שבעה זוגות של עמודי פלדה בקוטר 1.3 מ' המלאים בבטון, מחוזקים ביניהם במסגרת פלדה ומונחים על יסודות בטון. נאמני סיירת שקד, הקימו בסמוך לגשר את אנדרטת הסיירת. כיום, תוכנית הקק"ל להפיכת אזור הנחל לפארק סיירת שקד ובמרכזו הגשר. המועצה לשימור ביצעה תכנון הנדסי לגשר וכעת הוא עובר תהליך שימור במשותף עם הקק"ל. הגשר יהיה נגיש להליכה עליו ומסילת הרכבת תשובץ בתוך מדרך ההליכה.

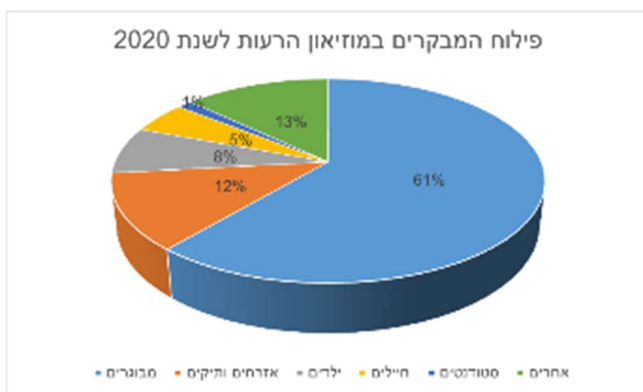
מספרי סיפורים..... אתרי המוצבה

מוזיאון "הרעות", מצודת כ"ח

בעקבות מגיפת הקורונה החל מחודש מרץ 2020 האתר פעל לסירוגין, בהתאם להנחיות גופי הבריאות והנהלת המועצה לשימור אתרים.

בהתאם לכך מספר המבקרים באתר ירד לכמחצית ממספר המבקרים בשנה רגילה.

פעולות שנקטו בעקבות המצב החדש

- הגדלת מערך המתנדבים
- קבלת קבוצות קטנות (לפי הגבלות התו הסגול)
- התמקדות בביקורי משפחות. הרחבת השימוש במשחק הדיגיטלי (במכשירים הניידים של המבקרים).
- הותאמו הפעילויות לאופי הביקורים והמבקרים: כמו "אנו הפלמ"ח", למשפחות.

פרויקטים מיוחדים

- סיום סרט למשפחות
- עבודה על חוברת "מגלי עבר" (לקראת סיום)
- טקס האזכרה השנתי לזכר הנופלים, התקיים השנה ללא נוכחות קהל ושודר ב-live לפייסבוק.

שנת 2020 שינתה את המציאות בארץ וכמובן בתפקוד האתר כיום אנחנו בניסיון להפעיל את המקום עם האתגרים והתארגנות למציאות החדשה, ובתנאים המאושרים של התו הסגול. ממועד הטלת הסגרים עיקר המבקרים קבוצות מורי דרך ומבקרים מזדמנים. בעקבות זאת, האתר אימץ הדרכה עצמית: המבקרים מקבלים סקירה קצרה על המקום, הקרנת הסרט ולאחר מכן סיור באמצעות חוברת להדרכה עצמית בחדרים. כמו כן, הוכנו תוכניות אירוח מיוחדות לאתר שאפשרו לנו לפעול למרות הקשיים.

אירועים

- סיום שנה למתנ"ס רמת ישי
- שני טיולי עששיות
- ערב שירה לציון 100 שנה לעליה השלישית
- סינמה קק"ל – הרצאה והקרנת הסרט "שיבת ציון"
- הדרכות מיוחדות לפי בקשות
- אירועי חנוכה :
- ★ הצגת ילדים של תיאטרון אורנה פורת,
- ★ ערב שירי אריק איינשטיין
- ★ בוקר סיפורים של יוסי אלפי

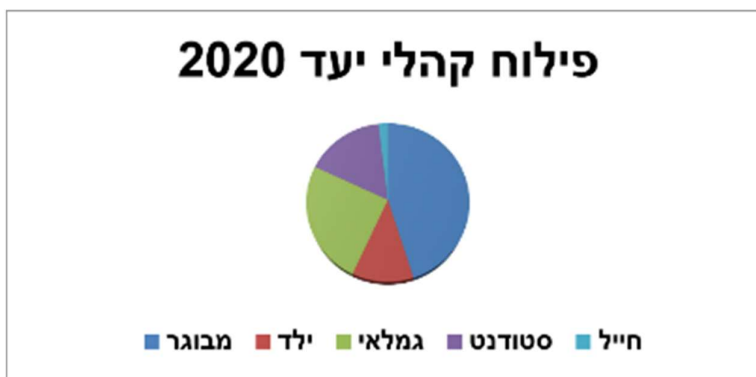

במהלך 2020 התקיימו מספר אירועים:

- "חיים בסרט" סדנה
- ערב שירה עם גדי רווח
- מעגל מתופפים
- אירועי חנוכה:
- ★ סיורי עששיות
- ★ מופע של דניאלה ספקטור

תכנית אב לחידוש המוזיאון למורשת הנוטרות - סוכם על מהלך משותף עם משרת ישראל, להקמה מחודשת של מרכז המבקרים למורשת נוטרות. צוות משותף שוקד כעת על התוכניות והתכנים.

פעילויות ואירועים

- סיור מזמר לכבוד ט"ו באב
- רכבת החופש הגדול – פעילות אחה"צ למשפחות בקיץ
- הצגות ילדים שהתקיימו אחר הצהריים בחודש אוגוסט, ובצהרי שישי בחודשים נובמבר ודצמבר
- פעילות חנוכה של מופעים וסיורים

- בית ספר לצילום מפגשי צילום לאורך השנה
- יום עיון מקוון, "100 שנה לחברת הרכבת המנדטורית" בשיתוף פורום מורשת הרכבות – בפורום חברים מנהלי האתרים העוסקים במורשת הרכבת בארץ.

חינוך והדרכה

- **תוכנית אמצ' אתר לילדי כפר יהושע**
- פיתוח משחקיית רכבות (מסילות להרכבה)
- **שיווק יח"צ** – נעשו פעולות במספר מישורים על מנת להגביר את החשיפה של האתר: רשתות חברתיות – נעשית עבודה כדי לקדם את דף הפייסבוק של האתר באמצעות העלאת תכנים ופרסומים, בהיותו כלי ראשון לפרסום במיוחד לקהלי היעד החדשים של האתר: אתר רכבת העמק כפר יהושע. הפקנו סרטון שיווקי בכוחות עצמיים ומתנדבים לטובת יח"צ של המוא"ז, ואנו בתהליך הפקת סרטון מקצועי יותר. יצרנו רשימת תפוצה לאתר מקרב המבקרים ומתעניינים בפעילויות, ואף התקיים ראיון ברדיו קול רגע אודות האתר.

מבקרים

מורכבות התקופה באה לידי ביטוי במספר המבקרים בשלושת הרבעונים הראשונים של השנה 15,227 מבקרים לעומת שלושת הרבעונים הראשונים של 2019 – 79,862 מבקרים..

יחד עם זאת התקיימו סיורי זום בתשלום, לקבוצות תלמידים מארה"ב, אוסטרליה וצרפת.

בימים אלו אנו עורכים סיורי זום ברוסית, לתלמידי נעל"ה הניגשים לבגרות בהיסטוריה בינואר 2021.

אירועים

ציון 80 שנה לטביעת אניית הגירוש "פאטריה" - ב-25 בנובמבר ביום השנה ה-80, לטביעת אניית הגירוש פאטריה, ערכנו טקס מכובד ומרגש בבית הקברות בחלקת חללי פאטריה. הטקס התקיים בשיתוף משרד הביטחון, מוזיאון ההעפלה וחיל הים, בנוכחות שגריר צ'כיה בישראל והנספח הצבאי (מרבית המעפילים על האונייה היו מצ'כיה). הטקס שודר בארץ, בצ'כיה ובאנגליה.

פיתוח

הפיתוח במחנה לא עוצר לרגע. קידום של 2 פרויקטים מרכזיים:

תצוגה בנושא ההעפלה בדרכי היבשה מארצות האסלאם, שתוצג במבנה המטבח ההיסטורי המשוחזר.

פרויקט מטוס – "מבצע מייקלברג" - הכנת התשתיות במטוס לקראת קליטת קהל במקום, מתקדמת מאוד ולקראת סיום. כמו גם הכנת סרט בסגנון דוקו אנימציה, שיוקרן במטוס ויעביר חוויה משמעותית.

לוגו למרכז המבקרים –

אחרי כ-30 שנה שמרכז המבקרים פועל, נבחר לוגו חדש לאתר.

בגרות בהיסטוריה במקוה ישראל - שיטת לימוד PBL למידה מבוססת פרויקט

ביוזמה משותפת של מרכז המבקרים מול מורי מגמת היסטוריה בתיכון קרית שרת בחולון נערך במהלך ינואר-מרץ 2020 פרויקט למידה מיוחד, התמקדות במקוה ישראל כיחידת לימוד לבגרות בהיסטוריה בשיטת לימוד PBL - לימדה מבוססת פרויקט ומקום.

בפרויקט לקחו חלק ארבע כיתות י'. התלמידים עברו תהליך למידה ביחידת הלימוד בהיסטוריה בבגרות בנושאים ציוניות ולאומיות. התלמידים חוו את המקום בו התרחשו הסיפורים מאחורי ספרי ההיסטוריה בסוירים, בהרצאות אורח בבית הספר, מפגש עם בוגרי מקוה ישראל, כששיא הפרויקט היה בוקר תוצרים בו הציגו להורים את תהליך הלמידה שלהם בהדרכה באתר ההיסטורי בליווי אנשי מקצוע בתחום ההיסטוריה של בייס.

הפרויקט זכה להצלחה והמחשבה לשווקו לעוד בתי ספר בחולון.

150 שניות - 150 שנה למקוה ישראל

שנת 2020 הייתה אמורה להיות שנה גדושה ומלאה פעילות באתר, כחלק מחגיגות 150 שנה למקוה ישראל. לצערנו עקב מגפת הקורונה כל האירועים והחגיגות לשנה זו בוטלו.

יחד עם זאת מרכז המבקרים ציין את שנת ה-150 בהפקת סרטונים קצרים לרשת החברתית "150 שניות - 150 שנה למקוה ישראל". הסרטונים צולמו על ידי צוות המתנדבים ובנות השירות הלאומי באתר. ניתן לצפות בהם בעמוד הפייסבוק של מרכז המבקרים.

[לצפייה בסרטון הקישו כאן.](#)

פעילויות ואירועים

קיץ במקוה ישראל

הקורונה הביאה איתה יצירתיות רבה וצורך להמציא את עצמנו מחדש. כך יצרנו פעילויות מגוונות בחודשי הקיץ (יוני – אוגוסט)

- סיורי ערב למבוגרים
- סיורי צפרות לכל המשפחה, חוויה של טיול בגן הבוטני ומפגש עם ציפורים מיוחדות.
- פעילות בכרם לכל המשפחה להכרת כל שלבי הכנת היין מהחריש ועד שלב הטעימות.

אירועי תרבות בחצר ההיסטורית (יולי - דצמבר)

הפגיעה המשמעותית ביותר שהביאה עמה מגפת הקורונה הינה סגירת מקומות הבילוי והתרבות, ראינו באתר המורשת אכסנייה לאירועים בשילוב סיורים ובהתאם להנחיות התו הסגול.

- שחקני הקאמרי הופיעו עם המופע "לילה בפריז"
- במסגרת אירועי תרבות באתרי מורשת ביוזמת המועצה לשימור אתרים ובסיוע משרד התרבות והספורט, והאפוטרופוס הכללי התארחו עשרות אמנים מהשורה הראשונה. ביניהם: אלון אלוארצ'יק, יזהר אשדות, ערן צור ופיטר רוט.
- אירועים למשפחה יחד עם הצגות ילדים במרחבי הטבע של מקוה ישראל.

כיתת לימוד - הכתה הלומדת בבית ילון התחילה את דרכה רק בספטמבר. עקב הסגרים הגיעה לאתר מספר פעמים בודדות.

אירועים, הופעות וכינוסים – מספר אירועים התקיימו בהתאם להנחיית התו הסגול. פעולות מיוחדות באתר.

“הקוביה” – סטודיו הקרמיקה מושבת

בית “קפה אתר” – פעיל בכל הימים בהתאם להנחיות

מבקרים

ירידה חדה במספר המבקרים באתר. מושקע מאמץ רב להבאת מבקרים לאתר.

פיתוח ותחזוקה

- בניית מדרגות חירום והתקנת מעלית ב"מפעל"
- בניית מעלה נכים על ידי המכבסה
- שיפוץ ושיקום מערכת ההפעלה לתנור האפייה, שהחל לנוע על מסילה (לאחר 75 שנות השבתה)

הדרכה:

אמץ אתר – בסוף שנת 2019 עד תחילת 2020 הגיעו כיתות ח' לפעילות "אמץ אתר" אשר עסקה בדילמות שימור בהתאם לאופייה ההיסטורי של העיר רחובות.

סיורי "ילדים חוקרים פרדס" – עד אמצע חודש מרץ 2020 הגיעו לאתר תלמידי ותלמידות מערכת החינוך לפעילות בפרדס אשר כללה הכרות עם היסטוריה וחקלאות.

אירוח בית ספר - במהלך חודש ספטמבר התארח באתר בית ספר דמוקרטי, "הבוסתן". התלמידים למדו על הפרדס וצוות המורים עשה שימוש במרחב להעברת תכנים על פי תוכנית הלימודים הבית ספרית.

פעילות ואירועים

עשיות פעילות סוף שנה לבתי ספר – פעילות מותאמת לגיבוש כתתי וטקסי סיומי שנה.

חצר בריחה - בחודש אוגוסט, עם סיום הסגר, משפחות רבות חיפשו פעילויות באוויר הפתוח ואתרי המורשת היו תשובה לכך. הפעילות שהוצעה, על המשפחה להציל את הפרדס ובמהלך המשימות להיחשף לתכנים היסטוריים ותכני שימור כאחד.

גינה קהילתית – במסגרת התרומה לקהילה, פעילות בגינה קהילתית להורים שכולים בשיתוף משרד הביטחון.

פעילות לילדי העיר במסגרת מועדוניות רווחה – שיתוף פעולה בין צוות פרא-רפואי, ואגף הרווחה בעירייה.

הצגות - במהלך חודשי הקיץ ובימי שישי התקיימו הצגות לילדים, מיזם בשיתוף משרד התרבות והספורט.

130 שנה לרחובות בסימן וותיק/ות העיר- סיורי מבוגרים הפתוחים לקהל הרחב הכוללים סיור באתר ושיחה עם וותיק/ת העיר בשיתוף מחזיקת תיק הגמלאים במועצת העיר.

נספחים:

• **חברים מספרים על יוסי**

• **מבחר קטעי עיתונות**

חברים מספרים על יוסי

אם תרצו, זה שיר, אם תרצו אולי מקאמה,
אך בעצם זה ספור על חבורה שקמה
לפני שלושים שנה, ובראשה רחוק הלך -
יוסי, "ילד שלי מצלח".

הוא והם הכריזו קבל עם ועדה:
"לא נתן להרס את שכיות החמדה,
בקבוץ, במושבה ובכל הערים",
וכך קמה "חסמבה" של שימור אתרים.
"הבולדוזר בדרך, אבל "אין מצב" -

מתחת לגלגלים אנהנו נשכב".
"לא נותר, אנהנו נצליח
לא עוד "גמנסיה הרצליה!"

צביון איל גיר

דברי הספד של עמרי שלמון שנאמרו על קברו של יוסי פלדמן ז"ל

י"ח חשון תשפ"א

5 נובמבר 2020

יוסי היקר,

מורי ורבי.

ביום חורף, ראשית החורף על גשמי וענני, הירוק שעוד מעט יצוף בהרים שמסביב, אנו נפרדים מיוסי שדמותו, מעשיו, יצירתו המתמשכת לעולם לנגד עינינו.

"הסימביוזה" שבין יוסי לבין הנופים והשבילים של הארץ הזו, הינה כה מוחשית, כה מובנת מאליה, עד שגם עתה ובימים שעוד נכוננו לנו, אינה ניתנת להפרדה בשייח המשותף הזה, שאין יפה ממנו. שבילים רבים רבים יצר יוסי במו ידיו, מתוך בערה פנימית שהניעה אותו תמיד. החל מימיו בתל-אביב, והמשכו בתנועת "המחנות העולים", הקמת בית ספר שדה עין גדי, כשהוא חלוץ, בונה חלוציות וראשוניות, עבור למפעל האנציקלופדיה של "החי והצומח" וגולת הכותרת, שאין היום חשובה ממנה בפרקי חייו הסוערים – הקמת המועצה לשימור אתרים, ביחד עם חבריו, מייסדי המועצה וחבריו "בחברה להגנת הטבע".

היה זה יוסי, איש המרחבים ומדבר יהודה והנגב, שהקים את "נקודת היישוב" המוארת הראשונה ששפכה אור על נושא שימור האתרים בארץ.

הנושא רחש אז מתחת לפני האדמה. רבים מתוכנו לא היו אז מודעים לעוצמתה של מורשת, לסיפורי חלוצים וראשונים, ליצירה הנפלאה שנוצרה כאן בארץ ישראל. וכאילו מתוך המובן מאליו הזה, ידע יוסי, בחושי המופלאים, לזהות ערך, לזהות יצירה גדולה שעם בוקר יש להציפה לציבור הרחב ולגורמי הממשלה.

צריך היה אז איש בעל ראייה למרחקים שע"מ ליצור מנועי צמיחה לשימור בארץ. את המשימה המרתקת והמורכבת הזו לקח יוסי על עצמו בעזרת ציבור גדול, שהלך איתו, מפרקי עשייתו הקודמים של חייו והיו כאלה רבים, שהצטרפו עם הזמן, כשהמועצה לשימור, משניים שלושה אנשים, גדלה והלכה לכדי גוף גדול, נוכח, משפיע, ויוצר סדר יום של שימור ומורשת.

תפיסת עולמו פעלה מתוך תבונה שעל מנת לטפל בעולם השימור שלנו, שהוא תרבות של עם, ושל סביבה, חייב להתקיים שייח בין ציבור גדול, ממוקד עניין, פיתוח יכולות של תכנון ושימור פיזי וחינוך דרך פעילות ציבורית ענפה בחיזוק והקמה של אתרי מורשת להנחלה.

המשולש הזה שפעל בהרמוניה, יצר עם השנים את כוחה המוסרי של המועצה לפתח שימור מחד ולהיאבק בכל מי שמנסה, לעיתים מתוך בורות, למחוק ולהעלים את סיפורנו הייחודי בארץ הזו. בתוך מספר השורות האלה, גלומה עשייה אדירה של ימים,

חודשים ושנים של עבודה, לעיתים מול קירות אטומים, שיש לחצות ולעבור, חדורי מטרה.

ברמה האישית וכמי שחבר ליוסי ולמועצה בראשית שנות ה-90, ראיתי ביוסי דמות, שהתמזל מזלי, לגדול לאורה. נוצר כאן מרקם בין אישי של קשר בו לא הכל היה מושלם. היו גם יכוחים, לעיתים תסכולים שבשוטף, אך בעיניי זה רק העשיר את צבעוניות היצירה המשותפת. אני אומר את הדברים גם בשם חברי העמותה, מוסדותיה וחברי הוועד המנהל עם כל עובדי המועצה בעבר ובהווה. קבוצה איכותית, מעין יחידת עלית שכל יום, כל שעה, מגולמות בפעילותם ונאמנותם לנושא, דמותו של יוסי בנוכחות שלא חדלה, שלא תחדל.

ולך יוסי משהו שלנו ושלק מיהודה עמיחי.

"... וְאֵל תִּאמַר יְהוָה אֲשֶׁר יְהוָה

וְאֵל תִּאמַר מִה שְׁהוּא כְּלֵא יְהוָה,

הָאֱמֵן לְחִלּוּמֵי הָאֱמֵן לְבִתִּים הַעֲזוּבִים,

הָאֱמֵן לְגֵרוּטָאוֹת, הַקֶּשֶׁב לְעֵבְרָם הַמִּפְאָר..."

אוהבים ונפרדים בכאב!

משפחת המועצה לשימור אתרי מורשת בישראל

שלום לחבר – יוסי פלדמן

מאת: ד"ר מרדכי נאור

לפני כמה ימים נפרדנו מיוסי פלדמן – הארי שבחבורת שומרי המורשת והשימור. יוסי היה חברי הטוב יותר משישים שנה, עוד מימי בית ספר שדה הראשון שהקים – בעין גדי. ליוסי היו שתי תרומות עצומות, הרשומות בכל מאת אחוזים על שמו: כאמור, הקמת בית ספר שדה הראשון בארץ, וכנראה גם בעולם, והקמה וניהול של המועצה לשימור אתרים במשך 26 שנים. בצעירותו היה חבר קיבוץ רביבים והשתתף במשלחות ארכיאולוגיות שחפרו בנגב.

על יוסי אפשר לומר דברים רבים ונסתפק בשלושה: הוא היה נחשון ופורץ דרך בכל מה שעשה; לעולם הוא לא קיבל "לא" כתשובה; ושום דבר לא יכול היה לעצרו, גם לא חוסר כסף. הוא היה אומר: בסוף נמצא את הכסף. ולכך יש להוסיף: הוא היה אלוף בגיוס אנשים למילוי המשימות שקבע. פשוט אי אפשר היה לסרב לו.

שנים רבות הוא נחשב איש החברה להגנת הטבע עד ש"יצא לעצמאות" במועצה לשימור אתרי מורשת בישראל. אותי גייס פעמים רבות למשימות המועצה ופעם אחת אף סיבך אותי בבוררות בין שני קיבוצים בשער הנגב: רוחמה וניר עם, שכל אחד מהם רצה להקים בתחומו את מוזיאון מלחמת תש"ח. אני פסקתי לטובת רוחמה, אך בניר עם היה יהודי עקשן, ניסן צורי שמו, שאמר שהפסיקה לא מעניינת אותו. יוסי העקשן התייצב לצידו של ניסן העקשן ו"מוזיאון המים וביטחון הנגב" קם בניר עם.

הוא משך אותי לפעילות רבת שנים בהקמת כמה מהמוזיאונים של המועצה לשימור אתרים, ובראשם מוזיאון רכבת העמק בכפר יהושע ומוזיאון הרעות במצודת כ"ח. במוזיאון הרעות היה לו מסייע גדול – יהודה דקל, שאחרי לכתו מאיתנו ב-2008 הוקמה לזכרו הוצאת ספרים בשם "ספריית יהודה דקל", שבה חבר יוסי לבעז דקל, ועד היום ראו אור ב"ספריית יהודה דקל" עשרות ספרים.

בשנותיו האחרונות התמסר יוסי לכתיבת זיכרונות וראו אור שני ספרים שלו: "בבריתך" (2017) ו"מקווה ישראל - תלמידים לוחמים בתש"ח" (2020). הספר הראשון עוסק בשתי בריתות: ברית האהבה לארץ ישראל, לנופיה ואתריה; וברית אהבתו לפנינה, רעייתו ואם ארבעת ילדיו. בספר השני חוזר יוסי פלדמן לשנות לימודיו במקווה ישראל, מקום שבו, ללא ספק, עוצב אופיו. הוא מתרכז במיוחד, באמצעות חבריו ללימודים, בשנת הלימודים תש"ח, שנת מלחמת העצמאות ואנו מגלים כי היה אחד מעוזריו של דוד לייבוביץ' ("דוידקה"), המורה למיכון חקלאי, שהמציא את המרגמה הענקית והמפחידה של תש"ח, ה"דוידקה", אשר קרויה על שמו. בלא מעט קרבות היטתה מרגמה זו את כפות המאזניים לעבר הצד שלנו. יוסי אף השתתף בניסוי הסופי של ה"דוידקה" בדיונות שמדרום לחולון.

בספרו הוא מגלה לנו שלייבוביץ' חילץ אותו מצרה גדולה. באחד הימים הסתבך יוסי במעשה משובה בחדר הבנות, וכשהגיע המדריך החברתי נחמן הוא החטיף לו סטירת לחי. יוסי הגיב בפרץ של אלימות והיכה את המדריך מכות נאמנות. לאחר מכן התחרט, ובספרו כתב: "לא יכולתי להסביר לעצמי ולחבריי את דרך תגובתי והייתי מדוכא מאוד".

בעקבות מה שקרה הוא הושעה מלימודיו ונמסר לו כי עליו לעזוב את המוסד ובמועד מאוחר יותר תתכנס המועצה הפדגוגית ותחליט מה יהיה גורלו. מיואש ועצוב ישב על אבן ולא ידע מה לעשות. לפתע עבר שם דוד לייבוביץ'. הוא ראה את יוסי כשדמעות בעיניו ושאלו מה קרה. יוסי סיפר לו ולייבוביץ' אמר לו: "לך, החלף בגדים, והיכנס לחדר המכניקה. שם תשהה עד שאודיעך דבר".

הסוף היה טוב. בישיבת המועצה הפדגוגית ציין לייבוביץ' את תרומתו של יוסי לבית הספר ולעבודתו שלו והוחלט רק לנוזף בו ולא לסלקו. לימים אמר מישהו, שה"דוידקה" לא רק הצילה יישובים במלחמה, אלא גם הצילה את יוסי פלדמן.

ספרו של יוסי על מקווה ישראל בתש"ח ראה אור בינואר השנה. תוכננה לו מסיבת השקה ב"מקווה", המקום בו למד וממנו ניהל את המועצה לשימור אתרים עשרות שנים. המועד שנקבע היה 20 במרץ 2020. כמה ימים לפני כן התנפלה עלינו הקורונה, ההשקה נדחתה ויוסי שוב לא זכה לראות את ספרו מופץ ברבים.

17.11.2020

שלום וברכה

אתמול התבשרנו על מותו של יוסי פלדמן.

לפי מיטב זכרוני וידיעתי, יוסי ייסד כמעט לבדו את הגוף הנקרא היום "המועצה לשימור אתרי מורשת". יוסי עבר מישוב לישוב עם תקציב זעום ובמכונית טרנטה, איתר אתרים לשימור וגייס בהתנדבות אנשים וגופים כנאמני שימור.

יוסי ראה בפעילותו זו מפעל חיים ולעניות דעתי לא זכה למספיק הכרה הוקרה על מפעלו זה.

כאחד מאלה שפגשו את יוסי בראשית דרכו בהקמה של הפרוייקט שהיום נהנה מפרסום רחב ותמיכה ציבורית, אני מקווה שתימצא הדרך להנציח את זכרו בצורה ראויה ומכובדת

אני מאחל לעומרי מחליפו ולכל יתר פעילי השימור הצלחה והמשך בפעילות הפרוייקט המיוחד שהקים.

בברכה

יוחנן מעוז

(ראש מועצה אזורית מגידו גימ).

הכרתי את יוסי עוד במסגרת ישיבות ההנהלה של החברה להגנת הטבע כנציג ירושלים. הוא היה כדרכו ביקורתי ללא כל מעצורים וברובם הוא צדק לחלוטין. לא ייפלא שהוא הקים כתחליף את המועצה לשימור אתרים. נפגשתי עמו ועם אשתו המנוחה מספר פעמים בביתו של מנשה קדישמן ואז התרשמתי מצד אחד מהעדינות שלו ומצד שני, מעמידתו האיתנה על מה שנחשב בעיניו בלתי תקין.

יהי זיכרו שמור אצלי לשנים רבות ותנחומי למשפחה.

פרופ' יאיר יודפת

חבר העמותה לשימור אתרים

עמרי יקירי משפחת פלדמן ומשפחת המועצה לשימור

זכיתי להכיר ולהוקיר את יוסי ז"ל בתפקידו כמנכ"ל המועצה לשימור ובתפקידי כראש מינהל התרבות.

אהבתי ושמחתי לשתף עמו פעולה במשך שנים רבות בהיותו איש חזון ומעשה יוצא דופן במסירותו ובמקוריותו!

מפעלותיו ההיסטוריים והייחודיים ותרומתו לתולדות הארץ יהיו לזכרון לדורות ולתפארת משפחתו.

יהי זכרו ברוך!

מיכה ינון

שלום רב,

הצטערנו מאד למקרא ההודעה על פטירתו של יוסי.

הוקרנו אותו מאד כמקים ומנהל המועצה וכאיש צנוע, עניו, איש אמת.

הסתלק אחד הענקים של דורנו,

היש בידכם כתובת מייל של מי מבני משפחתו. ברצוננו להביע גם בפניהם רחשי לבנו.

צפרירה ויחיאל אדמוני

לזכר יוסי פלדמן ז"ל

אוהבה הגדול של הארץ ומשמר נופיה ונכסיה ההיסטוריים שהלך מאתנו בגיל 88.

את יוסי פלדמן הכרתי לפני 25 שנה בשנת 1995, בהיותו מנכ"ל המועצה לשימור אתרים.

היה זה בניצניו של המאבק הציבורי להצלת שרונה בו נטלתי חלק. חברי היקר עופר רגב (שהיה באותם ימים דובר המועצה) הכיר בינינו ומאז היו בינינו שיתופי פעולה מגוונים.

כאן יובא לזכרו של יוסי פלדמן סיפורו של שיתוף הפעולה האחרון בינינו:

גרוסלובה אשר בגבעתיים על גאותה בחצר המורשת בבית ספר בורוכוב של מגילת זיכרון נשכחת שעוצבה נאמנה באיזמלה של הפסלת בתיה לישנסקי

גרוסלובה בל"ג בעומר 1919 היא קישינייב הקטנה. "תחת שמי העננה" שכונת בורוכוב המוארת באור השמש העזה של ארץ ישראל ושמי התכלת נטולי כל עב שלה היא מפלט ראוי שמצאו בני העלייה השנייה והשלישית ממזרח אירופה של גלי הפרעות החוזרים ונשנים. בגרוסלובה שכיום נקראת מיכאלובקה אין דבר מגבעתיים ואילו בגבעתיים יש מישאר יקר מציאות מגרוסלובה.

תהום עמוקה פעורה בין גרוסלובה לבין גבעתיים. גרוסלובה היא עיירת מחוז נידחת באוקראינה ופיסה טיפוסית של השטעאטל היהודי המזרח אירופאי בעידן שאחרי מלחמת העולם הראשונה והמהפכה הבולשביקית. מציאות של חיי קהילה יהודית שדבר וחצי דבר לא נותר ממנה.

לא היינו זוכים לשמוע אף מילה על גרוסלובה, שממנה לא יצא אף עילוי או מורה דור, שכוכבו דרך בשמי חוכמת ישראל, או עולם הספרות היידי או העברית (חיו בקהילה זו בעיקר אנשי מעשה) אלמלא הפוגרום שביצעו ביהודיה קלגסי הצבא הרוסי הלבן בפיקודו של גנרל פטלורה בל"ג בעומר שנת 1919.

בין הנרצחים היו ר' יוסף פלדמן ושני בניו צבי ואריה. שאריהם וביניהם אברהם פלדמן, בנו בן העשרים של ר' יוסף פלדמן, יסיקו מסקנות מן המתרחש, יארגנו את האישורים הנדרשים ויפליגו יחד לארץ-ישראל באונייה "רוסלאן" אשר נחשבת בעיני רבים כאותה "מייפלואור" של העלייה השלישית. "רוסלאן" הטילה עוגן מול נמל יפו ב-19 בדצמבר 1919 כחצי שנה מאז אסונה של גרוסלובה ואסונם של הפלדמנים.

צאצאיו של ר' יוסף פלדמן, אשר יגיעו לחוף מבטחים בארץ מקלט ומולדת חדשה, יכו שורש באדמת הארץ, יעשו חיל בחייהם, יקימו מחדש את המשפחה הענפה ויידרשו להנצחת יקיריהם ויעסקו בכך בהתמסרות של ממש ובתחושת מחויבות עמוקה במשך דורות.

יש לכאורה מרחק של שנות אור בין גיא ההריגה הקישינייבי של גרוסלובה ב-1919 לבין רכס הכורכר החלוצי והפועלי הנישא, החזק והנועז של שכונת בורוכוב - אבן פינה וגרעין קדום לעיר גבעתיים, שלמייסדיה חלוצי העלייה השנייה והשלישית (שמקורם היה בכול מיני גרוסלובות שכאלה) בשנת 1922, זמן קצר ביותר אחרי שוך מסע ההרס וההרג של צבא פטלורה ברוסיה הלבנה ואוקראינה נולדו ילדי "דור בארץ" אמיצים ונחושים. מאין כמותם. צברים מארץ הצברים. מבשרי כינונה של מדינת ישראל, לאחר מאורעות השואה שכבר בתחילתה בקיץ 1941 נורו אל הבורות בעיר המקומי 800 יהודי גרוסלובה ומסתבר בדיעבד שהפוגרום 23 שנים קודם לכן היה בבחינת "נורית אזהרה" בוהקת לעתיד לבוא. מלאכתם של הצוררים הושלמה.

בראש שמחתם הציבו הוגי ומייסדי שכונת הפועלים הראשונה בארץ ישראל את החינוך. צריף בית הספר התנוסס קצת מתחת לשיאו של רכס הכורכר המקומי, שהשכונה נבנתה למרגלותיו וטיפסה לאיטה אלי פסגתו.

את הפסגה הועידו בחלומותיהם ובתכניות ארוכות הטווח שרקמו (מבלי שיהיה להן גיבוי פינסי) פרנסי השכונה ומנהיגי הציבור לבניין בית הספר - בית חינוך ברוח ערכי תנועת העבודה. במכנסיים מטולאים ובסנדלים בלויים העפילו ילדי השכונה אל מרומי הגבעה ונתקבלו על ידי סגל ההוראה המסור שלהם במאור פנים ובמסדרי הבוקר האנרגטיים, המהוללים הזכורים לטוב, של יצחק נשר - המורה להתעמלות:

"ידיים למעלה על הראש, על הכתפיים אחת שתיים שלווש!" קולו האדיר הדהד מקצה השכונה ועד קציה

...

גדלו כאן, כאילו בכוחות עצמם, בלי השגחה צמודה של הורים מודאגים, ילדים שזופים ובריאים, ילדים בטוחים בעצמם, שהגלות אינה מקננת בנפשותיהם. ילדי חלוצות וחלוצים, פועלות ופועלים, ילדי ארץ

ישראל בטוחים ומוגנים. בבוקר בבית הספר הם לומדים להכיר עולם וארץ ורוכשים את השפה העברית ומושגי יסוד על העולם שסביבם ואחרי הצהריים פוקדים את צריף התנועה הצנוע ומתמגנטים בכול מאודם אל ההווה החדשה והמוארת של המהפכה הציונית, שאליה נולדו ושהם בין ראשוני צאצאיה.

למרבה הפלא, קוששו המיצלצלים ונצטבר הדרוש לבנייתו לתלפיות של בית החינוך המקומי. המבנה הושק בשנת 1934, התנוסס בראש רכס הכורכר הבורוכובי וירש את צריף בית הספר הדל. לתפארת מייסדי שכונת בורוכוב 12 שנים קודם לכן, שחלמו וזכו. אולם, "כאשר חוטבים עצים ניתזים שבבים":

לצורך פינוי המגרש רחב הידיים שנדרש לבית הספר, למגרש המסדרים ולחצר המשחקים, נכרתה מבלי שמישהו נתן את הדעת על כך מרבית החורשה המרשימה בת כ-1200 עצי אורן וברושים שנטעו בני משפחות הנספים בפוגרום בגרוסלובה בט"ו בשבט 1929.

בראש פסגה מרשימה זו, שממנה נשקף חופו התל אביבי של הים התיכון - מצד מערב ונפרשים מרחבי בקעת אונו ומדרונות הרי השומרון מצד מזרח. בשנת 1929 ניטעו כאן עשרות דונמים של יער ביוזמת איש קק"ל אברהם פלדמן, בנו של ר' יוסף פלדמן הי"ד ואביו של יוסי פלדמן, מייסד המועצה לשימור אתרים ומנהלה הראשוני (1984 - 2013). יוסף וייץ ואנשיו בקרן הקיימת הם שפיתחו ושיכללו דרך הנצחה זו לנספים בפוגרום באירופה ובמאורעות הדמים כאן בארץ.

הנצחת קורבנות השואה והנצחת חללי מלחמות ישראל ופעולות האיבה תגדיל מאוד את היקף יערות הזכרון וההנצחה של קק"ל. אברהם פלדמן היה מבכירי העושים במלאכה בכול רחבי הארץ, לצידו של יוסף וייץ. וכאן בגבעה של בורוכוב הוא הנציח את אביו, דודיו ובני העיירה שלהם ושלו. יש לשער שבחר במקום זה בהיותו רם ונישא והבין שכעבור שנים אחדות יהיה כאן "יער מסרק" שאותו יזהו ממרחקים. והנה, כעבור חמש שנים נגדעה הנצחתם המכובדת ונמחתה מעל פני האדמה. עצי אורן בודדים נותרו לפליטה במורד המערבי מתחת לבית הספר ומעל למכתש הפראי שניבע ברכס הכורכר. מפעל ההנצחה והזכרון נכחד כליל.

דומה כי אנשי שכונת בורוכוב התוצר המובהק של העלייה השנייה והשלישית גם יחד לא ממש רצו לזכור את גרוסלובה העיירה היהודית המזרח אירופאית של הפוגרום. הם באו הנה משם במטרה לברוא עולם חדש ולגדל כאן ילדים נטולי תסביכי גלות. הם העדיפו לשכוח. וברוח זו, עצי החורשה האחרונים ששרדו בדרך נס הוסבו כעבור שנים לא רבות לשימוש חדש ו"מקורי":

אלו מבין הצופים במשחקי הכדורגל שהתנהלו במגרש "המכתש" המיתולוגי שלמרגלות בית הספר ושארית החורשה, בעיקר בני הנוער, אשר הפרוטה לא היתה מצויה בכיסם, נהגו לטפס על צמרות עצי האורן ולגדוש את נופיהם בתצפית ערה וקולנית לעבר המתרחש על המגרש... "עוד שבת של כדורגל" / "כל שבת של כדורגל"

סצנה זו התרחשה במשך דורות - כל עוד שימש המכתש למשחקי הליגה הלאומית. נדמה היה שאיש אינו זוכר עוד את קדושי גרוסלובה ואת מורשת הנצחתם בשכונה שאימצה אותם אל ליבה בתחילת דרכה. זאת, עד שנכנס לתמונה יוסי פלדמן כאשר פרש מתפקידו כמנכ"ל המועצה לשימור אתרים בשנת 2013.

יוסי פלדמן הידוע בעיקשותו הרבה רתם לטובת משימת שיקומו של האתר והשבתו לתודעה הציבורית את ממשיכי דרכו במועצה לשימור אתרים, את גורמי עיריית גבעתיים ואת הנהלת בית ספר בורוכוב ולצידם, בני משפחה קרובים וידידים. מסע זה אל מחוזות הזכרון האישי, המשפחתי והלאומי עבר גם בעיירה גרוסלובה של ימינו בסיור משפחתי של חיפוש מעמיק אחר עקבות העבר וסימני דרך שהותיר בשטח וגובה בתחקיר מעמיק של הסיפור שם בגרוסלובה, שכיום שמה באוקראינה הוא מיכאלובקה, וכאן בשכונת בורוכוב ביום רביעי, 20 ביוני 2018 הגיע לשיאו התהליך שהניע יוסי פלדמן ושאליו נרתמו כל השותפים הציבוריים החיוניים להצלחתו:

באירוע חגיגי הושקה בחצר בית ספר בורוכוב בגבעתיים חצר המורשת שבמרכזה פסלה של בתיה לישנסקי לזכר קדושי גרוסלובה ובתוכם ר' יוסף פלדמן ושני בניו, סבו ודודיו של יוסי פלדמן.

News1 מחלקה ראשונה

05.11.2020

יורם דורי • יועץ תקשורת

"מר מורשת" יוסי פלדמן נפטר

יוסי פלדמן עם יצחק רבין
[צילום: באדיבות המשפחה]

יוסי פלדמן ייסד במסגרת החברה להגנת הטבע את בית ספר השדה הראשון בעין גדי ויזם, בין יתר פעילותיו בחברה להגנת הטבע ובמועצה לשימור אתרים, את חוק השימור.

במועצה לשימור אתרי מורשת בישראל כואבים ומבכים על מותו של יוסי פלדמן (88). יוסי פלדמן, תושב בית נקופה, ייסד עם אחרים את המועצה לשימור אתרים ושימש כמנכ"ל במשך 26 שנים (עד 2010). יוסי פלדמן ייסד במסגרת החברה להגנת הטבע את בית ספר השדה הראשון בעין גדי ויזם, בין יתר פעילותיו בחברה להגנת הטבע ובמועצה לשימור אתרים, את חוק השימור. חוק שהפך לאבן ראשה במאבק על השימור בארץ. כאות

הוקרה על פעילותו בחברה להגנת הטבע ובמועצה לשימור אתרים התכבד להדליק משואה ביום העצמאות 1990.

שר התרבות והספורט חילי טרופר: "יוסי פלדמן זכרונו לברכה, שנפטר אמש, היה מייסד המועצה לשימור אתרים ושימש כמנכ"ל המועצה במשך 26 שנים. יוסי הקדיש את חייו לשמירה על המורשת הישראלית ופעילותו הענפה היא חלק משמעותי בתרבות ובהיסטוריה של ישראל. משתתף בצער המשפחה, יהי זכרו ברוך.

מנכ"ל המועצה לשימור אתרי מורשת בישראל, עמרי שלמון אמר: "יוסי שהלך מאתנו היה אבן ראשה במאבק לשימור המורשת והגנה על אתרי המורשת בארץ. יוסי, מורי ורבי, היה "מר מורשת" שהקדיש חייו לשמירה על הנוף והמורשת הישראלית". שלמון ציין כי המועצה תחליט בקרוב כיצד להנציח את זכרו ופעילותו הענפה. יהי זכרו ברוך.

איריס האן, מנכ"לית החברה להגנת הטבע: "יוסי פלדמן הניח את אבני הדרך לטיילות החינוכית בישראל, ודרך הקמת בתי ספר שדה של החברה להגנת הטבע וסימוני שבילים הנגיש את הטבע הישראלי לדור הצעיר של ישראל הצעירה. מורשת יוסי לחיבור האדם לסביבתו ולהיסטוריה שלו תישאר תמיד, כל עוד ימשיכו המטיילים לצעוד בשבילי הארץ."

פרופ' יוסי לשם, מנכ"ל החברה להגנת הטבע לשעבר, אורניתולוג ופרופסור בבית הספר לזואולוגיה באוניברסיטת תל אביב: "יוסי פלדמן היה חבר קרוב מאוד שלי, דמות ייחודית לחיקוי והערצה. הוא הלך בעקבות חזונו ואיש לא היה יכול לעצור אותו כשהוא סימן מטר. יוסי היה דמות יוצאת דופן, יום שתמיד חשב ופעל מחוץ לקופסה והיה עתיר זכויות ופעילות. עקב פעילותו פורצת הדרך הוא התכבד להדליק משואה ביום העצמאות בשנת 2010."

תפילה לשלום השימור

אחרי שנות הזנחה הסתיים לאחרונה שיפוץ של שלושה בתי כנסת במושבות הראשונות – פתח תקוה, רחובות ונס ציונה. האם זה טיפול נקודתי או התחלה של מבט חדש על שימור מרחב היסטורי, ולמה בחו"ל מבני הדת העתיקים הם במצב הרבה יותר טוב?

הכנסת היא בעייתית. אם יש תרומה, הם יעשו כמה חדשה או ארון קודש או ירצפו מחדש. הם לא תמיד מבינים את העניין של לשימור משהו ישן. בראשון לציון, למשל, בית הכנסת שומר להפ' ללא. אבל פתאום מתחילים לבי נות שעונים ושלטי תרומים ומח' רבים את הקירות. צריך לדבר על השימוש הרציף, וצריך לייצר קרנות שיאפשרו שיפוץ פעם בעשור. בכל הרצאה שלי על שיי מור אני אומרת שתחזוקה היא השימור הטוב ביותר".

מתוך העיתון "הבצל" בפתח תקוה: "ביום א' הונחה פה אבן הפינה ליסוד בנין בית הכנסת החדש. אחד הנבדלים בלשונת (אודסה) הניח שלושת אפסים רובל סכפ... אורך הבית כ"ד ברוחב י"ח מעטטער"

במקביל לשימור הנקודות, יז מו בפרויקט "מורשת" סקר ארצי לבתי כנסת שנבנו מהעלייה הראשונה ועד קום המדינה. האדריכלית שירה שפירא, ממשרד ירושלים ומורשת, מסבירה שה סקר הוא התחלה של עבודת רוי חב סביב בתי הכנסת ההיסטוריים.

המנורות והים לאלה פתח תקוה. השיפוץ עלה בעשרה מ" ליון שקלים. רונן שואף, שטיפ' לה כשימור כאן, מציינת את הד' מיון לבית הכנסת בפתח תקוה: שניהם מתוכננים בצורת תיבה, עם חלל מרכזי ושתי ספינות (מעברים) בצדדים – בדומה לכ' נסיות. "אפילו בצדדי הקיר שני בתי הכנסת דומים. זה גם בראשון לציון וזמנה להם. הם לקחו ה' ראה ממבנים כנסייתיים באותה תקופה".

עם זאת, כשמשווים את בתי הכנסת האלה לבתי כנסת שנבנו או באירופה – באיטליה, גרמניה או מורח אירופה – הם נראים משהו לעומת הפאר האירופאי מנהלת מחוץ מרכזי במועצה לשי מור איתרים, טל בן נון: "מי שבי נה או את בתי הכנסת בארץ היו 20 משפחות בכל מושבה. הם לא היו בעלי אמצעים, ובחלק מה' קומות לא קיבלו שום עזרה מכ' חרף". אדריכל השימור נאור מי מר, שתכנן את שימור בית הכנסת בס' ציונה, מוסיף: "בדרך

כלל הקמת בית הכנסת היתה ההתגייסות הראשונה של אנשי המושבות לפרויקט משותף".

תרבות פחות חומרית

בתי הכנסת שהוכרו כאן הם מעט מאלה שנבנו לפני קום המ' סית ולכן היתה דחיפות לשרטם, ועדיין לא ברור מדוע השימור לקח כל כך הרבה שנים ואין יתחזוקה כעת. מימר אומר שה' צב הפיו של בתי הכנסת הוא חריג ביחס למבני תפילה בעולם. "אין כנסייה", מסנד או מקדש בעולם שהיו מתדרדרים למצב של בתי הכנסת בישראל. מצבם אולי אומר אומר משהו על התר' בות שלנו, שהיא יותר מילולית ופתוחה מדגישה תרבות חומרית. על סוגיית התחזוקה אומרת כן נון: "המודעות לתחזוקה אצל הקהילה המשתמשת בבתי

בית הכנסת בפתח תקוה שנחנך ב-1898. למעלה, מימין לשמאל: בתי הכנסת המשוקמים בראשון לציון, פתח תקוה ונס ציונה. צילומים: עמרי אסמלס, אבי לוי, אמיר מלכי. התמונה בש"ל, באדיבות הארכיון לתולדות פתח תקוה י"ח ע"ד יוקני

בית הכנסת בראשון לציון (תכ' נון; מגדל אדריכלים), שנבנה בתקופה דומה לזה בפתח תקוה – אלא שכאן שופץ גם הרחוב ומבנים היסטוריים נוספים בג' עין היסטורית של ראשון לציון. מהלך דומה מתרחש ברחובות, שם סתיים בימים אלה שיפוץ בית הכנסת וגם בנס ציונה הס' תיים לאחרונה שיפוץ בית הכני סת ונערכת תוכנית לשיקום הס' ביבה. זה כנס ציונה נבנה בשנות ה-20, כימי העלייה השלישית. בשני המקרים האחרונים השי' פוץ ממומן מכספי הרשות המק' מית ומפרויקט מורשת של משרד ירושלים והמורשת.

בית הכנסת ברחובות הוא מי העלייה הראשונה ובנייתו הסתיימה ב-1903. שש הרצפה הוא 20 על 14 מטרים, וקירות המבנה היסטורי בנויים מלבני כורכר עובי חצי מטר. עיטורי

ההשלב האחרון היה פנים בית הכנסת, שהסתיים לאחרונה. גם עכשיו, למעשה, הפרויקט לא גמור ועזרת הנשים למשל לא שופצה ואינה נגישה. במשרד האדריכלים התלבטו לאיזה שלב להחזיר את בית הכ' נסת. גויה, שותפה של אדריכל השימור הוותיק אמנון בראה, אומר שלמרות שבמקרים רבים מקובל לחזור לבניין המקורי, כאן הם חזרו לתכנן של שנות ה-30, או בית הכנסת היה במבטבו. "זה שימור של ממש. אין כאן פרש' נות או תוספות בנייה, אלא חש' פת השכבות המאוחרות באופן שגראה לנו הכי אתי או הכי נכון".

ציור בהשראת כנסיית

בית הכנסת בפתח תקוה אינו היחיד במושבות הראשונות שע' בר שימור. כבר ב-2013 שופץ

הקודש. כאותן שנים בוצעו גם שישה ציורי מדליון בין קשתות האולם המרכזי, המתארים מקו' מות קדושים בארץ: קבר רחל בבית לחם, קברי צדיקים טבי' ריה, קבר דוד המלך יד אבשלום והכותל המערבי בירושלים. מד' ליון נוסף הקודש ברוח ולברו' נית רוטשילד. נוסף גם פס מעו' טר של ציורי קיר סמוך לתקרת האולם המרכזי, שעיקרו מנורת שבעת הקנים.

על תהליך השימור מספר גויה: "לפני כעשור התחלנו לט' פל בבעיות בטיחות במבנה לפי צרכי המתפללים, והבנו שגם סביבתו דורשת טיפול – התצ' רות היו מוגנות, החזיתות סבלו ממפגעים ותוספות – כולל מבי' נים ארעיים ודוכני רובלות – וגי' דם דגובה הסתייה את האפסים. יצאנו להליך תכנוני ארוך, בין לבין התחלף ראש העיר פעמיים,

נעמה ריבה

בתצלום אוויר של פתח תקוה משנת 1958, אם' המושבות נראות חניניות. מאוכלסת במתים חדיקומתיים עם גנות ועצים, מבני סגנון בינלאומי (באוהוס), עצים, שדרות הורבה אווירי וחוכבי ציון – דורשת בית הכנסת הגדול, שנבנה בשנות ה-90 של המאה ה-19. כעשור לא' חר לאחר הקמת המושבה. לא הר' בה נשאר היום מאותה מושבה מצודת, וההליכה ברחובות היסטוריים – כמו רוטשילד, מר נטיפוריו וחוכבי ציון – דורשת התבוננות במשקפי רטנגן שעוור לקלף את שכבות הבלגן והפיח שצטברו על הרחובות הוותיקים. אבל ברחוב חוכבי ציון בולט בכל זאת בית הכנסת הגדול, ששופץ בשנים האחרונות ונחנך בתקופת חנוכה. כסיום במקום עם אדריכל השימור ל גויה ועם הממונה העירונית על שימור מר' ניקה כהן, הם מספרים כי הפ' רויקט, רק כמה מאות מטרים רבועים, נמשך יותר מעשרה במיומן מצטבר שהגיע לשלושה מיליון שקלים ושעו' על עמדות ותוקי אה' המושבות העירייה. פתח תקוה, יובן מכל' לא מקיימת ותובנית שימור מסודרת.

לעומה, גם ההקמה של בית הכנסת בן ה-120 פלוס התעכבה בזמנו בשל בעיות תקציביות ונמ' שבה מ-1890 עד 1898, כמסופר בכתב הידוע שהכנינו האדריכל' לית ליבנה רונן שואף, "ביום א' שבטעו זה הונחה פה אבן הפינה ליסוד בנין בית הכנסת חדש', מצטטת רונן שואף מהעיתון "הבצל". אחד הנבדלים מהע' סא (אודסה) הניח לפני שנים אחרות לטירה הזאת שלושת אפסים רובל כסף, אשר עם פירוי תיהם עד כה עלו לסך 3,500 ר' בל כסף, וגם מבני המושבה התנ' דבו כיכולתם לטובת הבנין. ארך הבית כ"ד ברוחב י"ח מעטטער וגבהו מעטטער (הכוונה ל-24 על 18 על 7 מטרים, ב"ר), ייכיל עד מאתים חמישים מוש' בות לנכריה". בנוסף, תרם להקי' מת בית הכנסת הנדיב הירוע, הברון רוטשילד ולכן נקרא המ' קום על שם אביו, "בתי עיקב". בשנות ה-30 של המאה הקר' דמת נוספה למבנה מני גונחה (אפסים) עם כיפת קישקיש חור' שת חוזית המורחית. כפנים, מהוצד השני, ממוקם ארון

הוקמה וועדת שימור אתרים ומורשת בצפת

הוועדה תפעל במגוון תחומים הקשורים לשימור אתרים ומורשת לרבות איתור מבנים היסטוריים המיועדים לשימור

קובי פינקלר, כ"א בחשון תש"ף 19/11/19

שימור אתרים בצפת צילום: קובי פינקלר

לראשונה, אושרה הבוקר, הקמת וועדת שימור אתרים ומורשת בצפת.

מועצת העיר בצפת אישרה את דרישת ראש העיר שוקי אוחנה להקים וועדה מיוחדת שתפעל בסוגיית שימור אתרים ברחבי העיר צפת.

הוועדה תפעל במגוון תחומים הקשורים לשימור אתרים ומורשת לרבות איתור מבנים היסטוריים המיועדים לשימור, תכנון תכנית שימור לכל אתר ואתר, הנגשה, תיעוד האתר, הצגתו וחשיפתו בפני המבקרים בצפת וכדומה.

הקמת הוועדה הינה כחלק מהראייה הרחבה והתכנון העתידי לפיתוח העיר צפת תוך שמירה על האתרים ההיסטוריים, עידוד תיירות פנים וקליטת תיירות חוץ, זאת לצד סיפור סיפורה של העיר צפת לדורות הבאים.

בראש הוועדה יעמוד ראש העיר שוקי אוחנה, חברי הוועדה יהיו- יוחאי עזרא, יותם קארו, ויקי אלקבץ, ורד פרגיון ואהרון בוצר כנציג ציבור.

במקביל להקמת הוועדה החשובה לעתידה ושימורה של העיר צפת, קיים אוחנה פגישת עבודה גם עם הנהלת המחוז הצפוני במועצה לשימור אתרי מורשת בהובלת אורי בן ציוני מנהל מחוז צפון במועצה לשימור אתרי מורשת ואלעד בצלאלי מנהל מחלקת חינוך במועצה. בישיבה סיכמו הצדדים על חידוש שיתוף הפעולה, מיפוי ואיתור אתרי מורשת ברחבי העיר צפת, יצירת מפת שימור אתרים, ביצוע שת"פ עם אמנים מקומיים לתייעוד והנצחת האתרים השונים וסיפורים וכו'.

ראש עיריית צפת שוקי אוחנה ציין כי הוא רואה חשיבות רבה בשימור האתרים החשובים ברחבי העיר צפת, "עירנו התברכה באתרים ייחודיים שלצערי לא שומרו ולא זכו לכבוד הראוי להם עד כה. באמצעות הוועדה שהקמתי יחד עם השת"פ שיצרנו עם המועצה לשימור אתרים, נפעל לאיתור אתרי השימור והמורשת ברחבי העיר, לשמר אותם, להנגיש אותם לציבור, לתעד ולהביא את סיפורם להמוני המבקרים בעירנו. צפת התברכה באתרים משמעותיים בהיסטוריה של עם ישראל, מדינת ישראל והעיר צפת, הצגתם תמשוך תיירים ומבקרים רבים לעירנו."

הגשמים הסתיימו: מי ייקח אחריות על הגג שקרס ביקב ההיסטורי של מקווה ישראל?

רונן צפריר, מנכ"ל מקווה ישראל: "זה לא הגיוני ששיפוץ יקב היסטורי, אייקון ברמה לאומית, ימומן מכספי תלמידים" • במועצה לשימור אתרים מסבירים כי מדובר באסון שווה-ערך להרס כנסיית נוטרדם בפריז

גיא נרדי 12:24

גג היקב במקווה ישראל / צילום: המועצה לשימור אתרים

מי שומר על אתרי המורשת של ישראל? קשה להפריז בחשיבות המתחם ההיסטורי של בית הספר החקלאי מקווה ישראל, בית הספר החקלאי הראשון בארץ שהוקם על ידי קרל נטר בשנת 1870. במקום יש לא מעט מבנים היסטוריים מרהיבים, ביניהם ניתן לציין את בית הכנסת, בית קראוזה, בית הפקידים, בית המורים והיקב. אי אפשר לדלג על הגן הבוטני, הראשון בארץ, ועץ הפיקוס הבנגלי העצום. הבוקר נודע שגג היקב קרס הלילה, וכנראה שגם חלק מהמבנה נהרס. תמר טוכלר, מנהלת מחוז ת"א וסמנכ"לית המועצה לשימור אתרים, מגדירה את האירוע כאסון שווה-ערך לזה של שריפת כנסיית הנוטרדם בפריז. לא פחות.

גג היקב ההיסטורי של מקווה ישראל קרס כתוצאה מהגשמים / צילום: המועצה לשימור אתרים

בניין היקב של מקווה, שנבנה בשנת 1893 הוא אחד הבניינים הראשונים שנבנו במקום. מתכונת הבנייה דומה ליקבים באירופה, ומזכירה גם את היקב של המושבה הטמפלרית שרונה. מרתפי היקב חצובים בסלע הכורכר, גגות המרתף נבנו מקמרונות אבני כורכר ומעל ניבנה מבנה נוסף שלו גג רעפים. בשנים 1928-1948 הוסתרו במרתפי היקב כלי נשק, "סליקים", ונערכו טקסי השבעה לארגון ה"הגנה".

אחרי הקמת המדינה הגיעו שטחי בית הספר ל-3,500 דונם, שצומצמו ל-3,300 עם סלילת נתיבי איילון. ב-1976 יזם חיים בר-לב, בוגר בית הספר שכיהן אז כשר המסחר והתעשייה, את "חוק מקווה ישראל" שנועד להילחם בלחצי הנדל"ן, לשמר את ייעודו החקלאי של בית הספר ולהגן על אדמותיו, ובמיוחד על 40 הדונמים של אזור הגרעין ו-13 המבנים ההיסטוריים, שהוגדרו כמבנים לשימור מחמיר. כיום פועלים בשטח מקווה ישראל תיכון חקלאי חילוני, תיכון חקלאי דתי, בית ספר ישראלי-צרפתי וב"ס יסודי בשיטת מונטסורי, כולל שתי פנימיות.

גג היקב ההיסטורי של מקווה ישראל קרס כתוצאה מהגשמים / צילום: המועצה לשימור אתרים

ברקע הדברים יש לציין שלמרות גודל השטח של ביה"ס, מקווה ישראל אינה פועלת כישות מוניציפאלית עצמאית שוות ערך לעיר. הסטטוס שלה כ"שטח גלילי", משמעו שהאחריות על המקום היא של הוועדה המחוזית לתכנון ובנייה ת"א, בראשותה של דניאלה פוסק. בשנת 2016 אושרה תוכנית אב למקום ובימים אלה מקודמת תוכנית מתאר, בתכנון האדריכל צדיק אליקים.

השופטת לשעבר שרה פריש, יושבת הראש של מקווה ישראל, מתחמקת באופן גלוי מאחריות לאירוע. היא מסבירה שהטיפול במבנה התחיל לפני היכנסה לתפקיד ומפנה אותנו למנכ"ל בית הספר: "אני הגעתי לפני פחות משנתיים. הדברים נמצאים בתכנון ואני מקווה שעכשיו נוכל לטפל בזה כמו שצריך. המקום סגור כך שאין סכנה לנפש. אנחנו מודעים לצורך בשיפוץ המבנה. נדאג לעשות את זה במידת האפשר על בסיס משאבים שנקבל ועזרה מהרשויות ומגורמים נוספים".

גג היקב ההיסטורי של מקווה ישראל קרס כתוצאה מהגשמים / צילום: המועצה לשימור אתרים

את לא רואה קשר בין זה שתוכנית המתאר של מקווה, שעליה עובדים כבר לא מעט שנים, עדיין לא אושרה לבין קריסת גג היקב?

"התוכנית נמצאת בשלבי דיון אחרונים ובקרוב תועבר לתוכניות קונקרטיות וספציפיות", מסבירה פריש.

רונון צפרייר, מנכ"ל מקווה ישראל, מבהיר בשיחה עם "גלובס" שמצבו של המבנה היה ידוע להנהלת מקווה ישראל, אך הכפר נתון בלחצים כלכליים קשים: "יש לנו בעיות תקציביות. זה לא רק היקב שקורס לנו. זה לא סוד שמקווה ישראל היא ישות שמנוהלת מכספי בתי ספר. זה אבסורד. מדינת ישראל לא יודעת איך לטפל במקווה ישראל. למרות שקיבלנו כמה מיליונים מ"תוכנית מורשת" ושיקמנו את בית הכנסת והשדרה ההיסטורית. הסיפור של היקב זה 20-30 מיליון שקל. אנחנו כל פעם משפצים טלאי אחרי טלאי, אבל זה לא הגיוני ששיפוץ יקב היסטורי, אייקון ברמה לאומית, ימומן מכספי תלמידים".

ולמה תוכנית המתאר של מקווה עדיין לא אושרה?

"לקח לנו הרבה מאד זמן לגייס 4 מיליון שקל להכנת תוכנית המתאר. המחזור של מקווה הוא בערך 60 מיליון שקל בשנה ואין לנו כספים לפיתוח המקום. אם הרשויות היו קצת יותר פתוחות כלפינו והיו מאפשרות לנו לייצר הכנסות שמהם היינו מביאים כסף לתחזוקת האתר ההיסטורי היינו במקום אחר היום".

איזה סוג של הכנסות?

"לעשות אירועים פעמיים בשבוע, שמהם נוכל להכניס כסף לכפר".

תמר טוכלר מהמועצה לשימור אתרים הוסיפה בשיחה עמנו כי, "זה אחד מאתרי המורשת הכי חשובים ברמה הלאומית והמועצה לשימור אתרים פועלת לשימורו מיום היווסדה. נדהמנו לגלות שאירעה קריסה באגף המערבי של היקב. כבר לפני מספר חודשים ראינו סימנים להידרדרות של המבנה וסגרנו אותו. נעשו שם עבודות חיזוק ראשוניות, הוכנה תוכנית הנדסית, אבל לצערנו, כמויות הגשם הכריעו את המבנה. זה עצוב לנו כי בעוד כמה חודשים מקווה חוגגת 150 להיווסדה". מהוועדה המחוזית לתכנון ובנייה תל אביב נמסר: "לפני מספר חודשים התקיים סיור במקום יחד עם מהנדס מבנים מסוכנים, נציגי לשכת התכנון ונציגים מהנהלת בית הספר. לאחר הסיור, הועברה ללשכת התכנון חוות דעת של מהנדס מבנים מסוכנים שבו הצביע על שורה של ליקויים בשימור ויציבות המבנים. חוות דעת זו הועברה ע"י יו"ר הוועדה המחוזית למנכ"ל בית הספר החקלאי מקווה ישראל וליו"ר הדירקטוריון וביקשה את התערבותו הדחופה בנושא. עד עתה לא התקבלה תשובה למכתב.

"כמו כן, במסגרת הדיונים על תוכנית המתאר שמקודמת בימים אלו בוועדה המחוזית למקווה ישראל, עלו בין היתר סוגיית המבנים ההיסטוריים במתחם, עליהם הודיעה מקווה עם המועצה לשימור אתרים כי הם לוקחים על עצמם את הטיפול במבנים אלו".

בגיל 97: הפרויקט החדש של שלמה הלל

יו"ר הכנסת לשעבר וחבר פרס ישראל, חי לבדו בדירה צנועה בעיר ומרגיש בריא וחזק • לרגל יום העצמאות הוא מספר על מה הוא גאה במדינה, ממה הוא מאוכזב וגם חושף את הפרויקט החדש שהוא עמל עליו: הקמת אתר מורשת של המעברה ברעננה

לפני שבועיים, בתג הראשון של מסח, ביום שלמה הלל, לשעבר יו"ר הכנסת, את יום הולדתו ה-97. הוא צלול, רוהט וחי לשון, ויכול מיידיעו עליו לזר רבות מסיפור חייו המצטלב עם ההיסטוריה של ישראל.

הלל מתגורר ברעננה כ-15 השנים האחרונות בדירה צנועה. לפני תשע שנים התארס לטן. "אני בריא לחלוטין ולא זקוק לעזרה", הוא אומר. "כל עוד אהיה מסוגל להתמודד בעצמי אני מתייף לחיות לבדי. פעם בשבוע מגיעה אישה לשלוש שעות, מנקה את הדיש והמפעילה את מטבת הבנייה. אני תולה את הבגדים לייבוש, מוריד, מקפל ומסדר בארון. אני גם מבשל בעצמי".

הלל אינו מוכן לסקר סעבר לבית דיוור מוגן. בני אבי, ניסה פעם לשכנע אותו. אך לא עזר. מנו הכסדרה, ר"ד הגר הלל, נפטרה לפני 15 שנה.

בימים כתיקונם מארח הלל מדי שבוע לארחות שבת את בניו, בלתי ושלוש נכדי וחתי. עיר לפני שתיים נהג להכין בעצמו את הארוחה, מאז בניו המשיפהו המעשיים להביא עיטם את האוכל המבוטל והוא רק עזר את השולח.

למרות גילו המסוגל, שלמה הלל עדיין נוהג. אם כי רק בתוך רעננה, הוא מסייג. מאז ודברו על ריחוק הכרתו בעל התפוצות הקרובה, הוא אינו יוצא מביתו. ואחת לשיש בוע בניו מגיע מצריכה מוזן ליד רלת דירתו. הם שומרים על קשר טלפוני ויזומי.

שליחות מיוחדת

שלמה הלל נולד בעירק ועלה לארץ בגיל 11. היה ממייסדי קיבוץ מעגן מיכאל ושייך קיבוץ סוכן אילון. מפעל של ההגנה שייצר תחמושת לתת סולק טטן. היה פעיל במידור לרעלייה ב', הגוף האחראי מטעם ההגנה על העלייה הבלתי חוקית לארץ. בגיל 25 נשלח לעיראק עם פעל כוחות ברזיה בשיתוף המתגרת היהודית לארגון הע"ייה לארץ. בקיץ 1947 סיפק על מצע "מייקלברג" להסתם לארץ של 50 יהודים במטוס שהמריא מסיפור מרדכי, מתחת

"כדי לעלות לארץ יהודים היו מוכנים להסתכן, לטבוע בים, להיקבר במדבר – זה מה שמיחד את עם ישראל. אין סיפור דומה בתולדות העמים. לכולם יש תקלות ואיש צבא, אבל אין להם העמלה"

שלמה הלל השבוע. "אני בריא לחלוטין ולא זקוק לעזרה" | צילום: אסף מרידמן

מה שסיפור את עם ישראל, אין סיפור דומה בתולדות העמים. למולם יש חקי לאות ויש צבא, אבל אין להם העמלה. ולכן לא נמצאת כיום שפה מילה שהיא תרגום למילה 'עלייה' או 'העפלה'. באנג'י לית, למשל, לא אומרים 'To immigrate To make Aliya'. נשא ההעפלה ברמי, ולעצמי, לא נותנים בארץ ביטוי מספיק לנשוא הזה".

במלאת 72 שנה למדינה, אתה גאה בה?
"כמי שהיה בהגנה, כמוסד לעלייה ב', במסדר החיץ, ככנסת, וכיום במרעצה לשיטור אתרי מורשת – אין דבר קרוב יותר ללבו מאשר מדינת ישראל האני גאה בה. מצד שני, אני מאוכזב ומודאג מכל מיני תופעות שליליות שמטרידות אותי כמו כל אדם נבון בארץ. אני לא רוצה לה' תיחם אליהן כי אני כבר לא עוסק כפרי לייטיקה, למרות ששוכנעתי במקום ה-126 ברשימת העבודה לארבע הכנסות האחרונות. זה, ומקום של כבוד שנותנים לתרח וקן כמוני שכבר לא מתמודד על מקום ראלי בכנסת".

במסגרת העבודה הזוהי אתה כבר שום מקום יראלי.

"מסגרת העבודה במתכונתה הנוכחית סיימה את תפקודה וצריכה לבנות את עצמה מחדש. היא בתפוקת מוחלטת. כל המיסנצ'אל האלקטורלי שלה בזמן, ואני שים העבירי לכולן לכן כי חשבו שמישה תבוא הגולה".

בגניין הכנסת הוא ביקר לא טטן. בפעם האחרונה הגעתי לשם כדי להשתתף בטקס לחגיגת יו"ר עם תמונותיה של חברי הכ" נסת שקיבל את פרס ישראל".

חידוש המעברה

בשבוע שעבר ביקר שלמה הלל במסדר דו של ראש עיריית רעננה חיים ברודיא, 'שוחחנו בענייני חיים', אומר ברודיא, 'והורחתי עני כמה חסרים לנו כיום, בנח' העירוני הימיליטי, אנשים כמו שלמה הלל – איש אמין, עתיר זכויות, שסיפור חייו הוא בעצם הציניות בהתללמותה".

במיוחד שיתפתם דנתם גם באיתור ששח ביעננה להקמת דגם של מעברה?

"נשיא המועצה לשיטור אתרים שלמה הלל, יו"ר המועצה עומרי שלמן ויוסי אלפי פנו אליי וביקשו להקים ברעננה את דגם המעברה כאתר מורשת. בעיר שרבים מתושביה נולדו וחיו במעברת כפר נחמן, הצעתי להקים את האתר בשטח שנמצא בכפר נחמן, שטח שייך למינהל מקרי קני ישראל אך יש לו זיקה סוגיציפולית לרעננה. זה היה מקום היול וכבוד גדול לעיר. במהלך פגישתנו כבר לקחתי אותם לסיור במקום. הניסא נמצא על הפרק, ובכוח הע"י, אחרי עירי הקרונה, אביא אותו לירידת הכרי המועצה".

גרת שבוע "מייקלברג". המטוס שגרסכס באלסקה היצב כמוזיאון ההעפלה בעתלית, ובקרב יציג לציבור הרחב מרקום לא מור כרים מההעפלה האווירית וסיפור העלייה של ירדות המורח.

"ההעפלה היא אתר הפריקים המשוארים ביותר בתולדות ישראל", אומר הלל. "אני העם היחיד בעולם שבניו התמורו ל-150 ארצות ואחרי 2000 שנה חוד למולדתו. כדי לעלות לארץ יהודים היו מוכנים לה' סתכן, לטבוע בים, להיקבר במדבר – זה

לאסם של העיראקים ונחת בשורה ליד יב' נאל, מתחת לאסם של הבריטים. זו הייתה הפעם הראשונה שביצעה עלייה בלתי לג' לית במטוס", הוא מרגיש. לאחר טבן ארגן עזר שתי טיסות כאלה, אתה מעיראק והש' גייה מאיטליה. לאחר קום המדינה ארגן את הבריחה הגדולה של יהודי עיראק לאיראן, ומשם במטוסים לישראל.

ב-1950 שב לבגדר כשהוא מתחזה לאחד ממנהליה של חברת תעופה אמריקנית, וניהל משא ומתן עם ראש ממשלת עיראק בטנגרת מצע "עורא ונחטיה" להעלאת כל יהודי עיראק לארץ.

בתחילת שנות ה-50 החל הקריירה הצ"י בודית שלו – תחילה כמכיר במשרד החיץ ובין היתר כותן במשלת ישראל בא"ם ושגריר באפריקה, אתר כן כחבר כנסת במשך שבע קרנציות כשהולכן שימש גם שר המשטרה ושר הפנים וכן יו"ר הכנסת. ב-1996 היכר כותן פרס ישראל על תרומתו מיוחדת לחברה ולמדינה. כיום הוא מכהן כנשיא המועצה לשיטור אתרי מורשת ישראל. במסגרת תפקידו היה פעיל באיתור ורכישתו של מטוס יען מרגם וזה למטוס שהביא ארצה 70 שנה קודם לכן את המעפלים מעיראק במס'

"כל עוד אהיה מסוגל להסתדר בעצמי אני מעדיף לחיות לבדי. פעם בשבוע מגיעה מישהי שמנקה את הדירה ומפעילה את מכונת הכביסה. אני תנולה, מוריד, מקבל ומסדר בארון. אני גם מבשל בעצמי"

אחרי שמאבק השימור נכשל, החלה הריסתו של בית המכס בנמל יפו

גם הרצל עבר כאן בביקורו ההיסטורי בארץ הקודש, אבל דחפורי העירייה באו למחוק את המקום. אנשי השימור זועמים, בעירייה טוענים שזהו מפגע. מי גרם לזו?

מנור בראון

08.07.20

הורסים את בית המכס בנמל יפו, הבוקר. בניין בסגנון הבינלאומי שהוקם לפני כמאה שנה (צילום: דור נבו)

בית המכס בנמל יפו. תפקד בשלוש תקופות - העותמאנית, הבריטית והישראלית - עד שהוזנח ולבסוף נהרס (צילום: לינה אבוגוש, cc)

כאן הוא נראה במרכז התמונה. "איך אפשר להרוס את המבנה הזה, שמראים אותו בכל פרסום של מדינת ישראל ות"א-יפו לעולם?" זועמת תמר טוכלר מהמועצה לשימור אתרי מורשת (צילום: Idomeir, cc)

קו ראשון לים. העירייה טוענת שהוא חוסם את המבט, ולכן צריך להסיר אותו. השאלה היא מה באמת יהיה במקומו (צילום: Ori~, cc)

המבנה המקורי הוקם בידי השלטון העותמאני במחצית השנייה של המאה ה-19. הבריטים בנו שם מסוף חדש לפני כמאה שנה (צילום: המועצה לשימור אתרי מורשת בישראל)

האם המבנה יוסר כמובטח, או שייבנה במקומו פרויקט אחר? בינתיים הורסים (צילום: דור נבו)

מאבק משפטי ארוך הגיע הבוקר (ד') לסיומו, עם הגעת דחפורים של עיריית תל אביב לנמל יפו. הם באו לקבוע עובדות בשטח, והחלו להרוס את מבנה בית המכס, למורת רוחם של שוחרי השימור העירוני. המאבק הממושך, שנמשך יותר מעשור, הוכרע בבג"ץ בתחילת השנה שעברה עם דחיית העתירה שהגישה המועצה לשימור אתרי מורשת נגד החלטת העירייה להרוס את המבנה, בתמיכת מוסדות התכנון הארציים.

המבנה שהריסתו החלה הבוקר נמצא על קו המים. זהו בניין בסגנון הבינלאומי, שהשלטון הבריטי בארץ ישראל הקים בשנות ה-30 של המאה הקודמת, כמסוף נוסעים בנמל ההומה. המבנה נבנה על שרידיו של בית המכס העות'מאני, שפעל באותו מקום מאז שנות ה-60 של המאה ה-19 והיה לסמל שער הכניסה לארץ ישראל. גם חוזה המדינה, בנימין זאב הרצל, עבר שם בביקורו ב-1898 כאשר הגיע לפגוש את הקיסר הגרמני וילהלם השני. מאחר שהרצל עלה במדרגות הרציף, הוחלט לשמור עליהן - והן לא ייהרסו. שאר ההריסות יפונו, כדי לפתוח את המבט לים.

עבר לצופי ים והוזנח קשות

עשור לאחר הקמת המדינה, באמצע שנות ה-60, הופסקה פעילותו של בית המכס, והמבנה נמסר לשימושם של "צופי ים". במרוצת השנים הוזנח המבנה קשות, כשהשפעה של מליחות הים מורגשת בו כצפוי. מצב הבניין הידרדר, עד שהוחלט להרוס אותו ולא לשפצו, ולהפעיל שם מוזיאון. "ההיתר של העירייה לא חוקי והנושא נמצא בוועדת ערר", טענה אמש תמר טוכלר, מהמועצה לשימור אתרי מורשת בישראל, למשמע הידיעה שההריסה אמורה להתחיל לפנות בוקר. "הם לא יכולים לעשות את זה במסגרת הערר, הם צריכים לשנות תב"ע (תוכנית בניין עיר, מ"ב). איך אפשר להרוס את המבנה הזה, שמראים אותו בכל פרסום של מדינת ישראל ותל אביב יפו לעולם? הוא מסיים את הסילואטה של יפו".

בית המכס, חלק מקו המים של הנמל (צילום: משה מילנר, לע"מ)

חלק בלתי נפרד מהצללית המפורסמת של יפו (צילום: shutterstock)

עשרות שנים של הזנחה, כנס עירוני, עשו את שלהן (צילום: Ori, cc)

המבנה הפך למפגע (צילום: Yalip, cc)

ועכשיו הוא צריך ללכת (צילום: המועצה לשימור אתרי מורשת בישראל)

עבודות ההריסה הבוקר (צילום: דור נבו)

טוכלר זועמת על שהנכס עבר מהמדינה לידיה של העירייה כשהוא מבנה לשימור, ובהדרגה שללה ממנו את המעמד שמגן אליו, בד בבד עם דרדור מצבו. "לנמל יפו יש תפקיד תיירותי וחברתי", היא מדגישה, "היו הסכמות עם הציבור ופשוט מתעלמים מהכול. זה מחדל בסדר גודל של הריסת גימנסיה הרצליה. העיר תל אביב דוחפת לשימור, אבל שימו לב שכל אותם בניינים לשימור הם מבנים פרטיים, שאותם העירייה דורשת מהיזמים לשמר".

בעקבות השמועות על תכנון העירייה להרוס את המקום לפנות בוקר, הגיע למקום ראובן אברמוביץ' (צ'יפס), שעבד בנמל יפו מאז 1959 וניהל את הנמל הימי בין השנים 2004-2015. אברמוביץ', שלקח חלק פעיל במאבק לשימור האתר, טוען: "עיריית תל אביב עשו את זה בסתר, שמו פתקים על החנויות במקום ב-4 לפנות בוקר כדי שלא ידעו. המידע הגיע אלינו אתמול בשעות הערב המאוחרות אבל היה מאוחר מדי ולא הצלחנו למנוע את ההריסה, ואת מה שעשו עד עכשיו כבר אי אפשר לתקן".

אברמוביץ', שהוציא לאור לפני כמה שנים את הספר "יפו- נמל הבית" שמגולל את תולדות הנמל, טוען כי "הם לא מבינים שאי אפשר ליישר את השטח הזה. הוא נבנה בעקבות בקשת הכנסיות - נכנסו מהאזור הזה מים מהים. מה שיקרה זה ששוב יתחילו לחדור מים, ואז יבנו קיר ואבנים, כמו שעשו כבר בכמה מקומות בטיילת הצפונית".

אשר לטענה של העירייה על חסימת המבט והמעבר, הוא טוען ש"אין שם בעיה של מעבר, יש 14 מטר זה לא מקום צפוף אפילו, היו יכולים לשפץ אותו לרווחת הציבור וצופי הים. למה שלא יהרסו את האנגר 1 של הנמל? שם באמת המעבר צר".

העירייה: "אין ערכים שמצדיקים שימור"

מהעירייה נמסר בתגובה, כי "המבנה הקיים אינו בית המכס ההיסטורי העותמני, אלא מבנה מתקופת המנדט שנבנה במקום בית המכס שאותו הרסו הבריטים, ושפעל שנים בודדות בלבד. לפי חוות הדעת של מחלקת השימור העירונית, למבנה זה אין ערכים היסטוריים או אדריכליים המצדיקים שימור, בניגוד למבנים אחרים בנמל המשומרים ומחודשים על ידי העירייה.

"המבנה הקיים מהווה פגיעה במרקם המבנים בנמל וחוסם את המבט הפתוח לכיוון צפון ואת רצף הטיילת הציבורית הפתוחה, שהעירייה שוקדת על פיתוחה לאורך כל קו החוף. עמדת העירייה עולה בקנה אחד עם עמדת בית המשפט העליון והמועצה הארצית. כמו-כן קיימת הסכמה של מינהל מקרקעי ישראל להריסת המבנה, והמנהל אף חתום על הבקשה להסרתו".

ראש אגף השימור בעירייה, ירמי הופמן, סירב לשוחח בנושא.

עמק יזרעאל: בית הדואר ההיסטורי בנהלל יעבור שימור
 המקום שנבנה בשנות ה-20 של המאה שעברה על ידי הבריטים פועל עד היום. בזמן האחרון עומד המבנה בפני סכנת התמוטטות

דניאל דדון
 עודכן 26.06.20

בחודשים הקרובים יתבצעו בבית הדואר ההיסטורי במושב נהלל עבודות שימור ושיפוץ בעלות של 300 אלף שקל, שיכללו צביעה וחיזוק של המבנה. השימור יבוצע על ידי המועצה לשימור אתרים בשיתוף עם המועצה האזורית עמק יזרעאל, מושב נהלל ודואר ישראל.

בית הדואר בנהלל בשנת 1934
 (צילום: ארכיון נהלל)

נהלל תחגוג בשנה הבאה 100 שנים להיווסדה וכך גם בית הדואר, שנבנה בראשית שנות ה-20 של המאה שעברה. המבנה המרשים נבנה על ידי הבריטים וריכרד קאופמן, המתכנן המיתולוגי של ההתיישבות העובדת, לקח חלק בתכנונו. בשנות ה-30 הורחב המבנה ונוסף לו אגף אחורי שבו התגורר מנהל הדואר.

בית הדואר בנהלל בימי המנדט הבריטי
 (צילום: ארכיון נהלל)

בית הדואר פועל עד היום ומשמש את תושבי נהלל והאזור. "המבנה ממש מקסים, כמו שהבריטים ידעו לבנות", אומר ראש המועצה האזורית עמק יזרעאל אייל בצר, "יש סיפורים ציוריים בנהלל איך פיימר, מנהל הדואר, היה רוכב על החמור שלו ומחלק את הדואר לתושבים".

בית הדואר בנהלל בשנות ה-30 של המאה ה-20
(צילום: ארכיון נהלל)

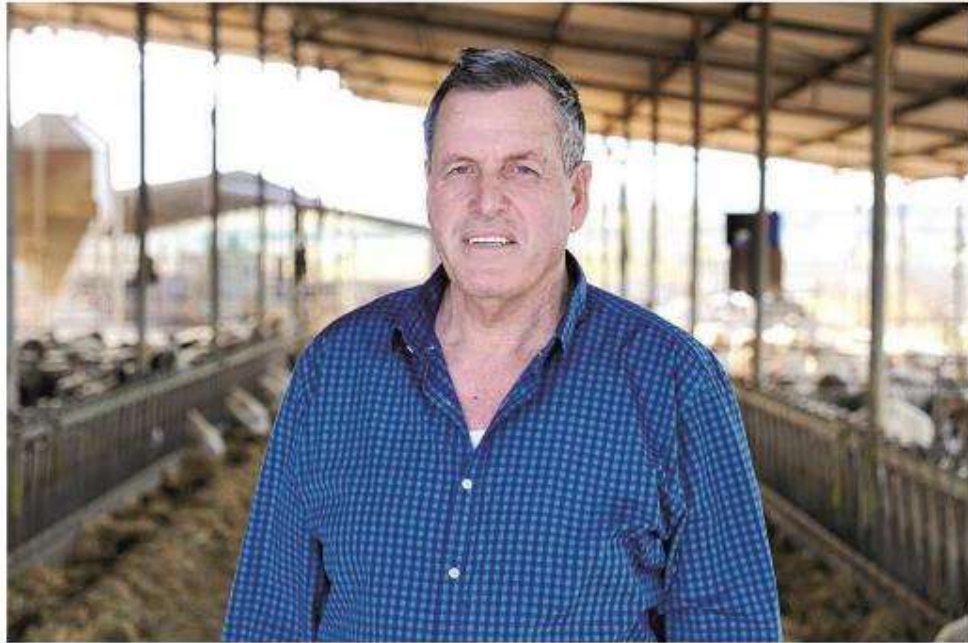
בזמן האחרון עומד המבנה בפני סכנת התמוטטות, במיוחד חלקו הקדמי המשמש לחלוקת הדואר. חברת 'דואר ישראל' אף שקלה בשנים האחרונות לסגור אותו ולהעתיק את פעילות הסניף למקום אחר, אך השבוע התקבלה סוף סוף ההחלטה על שיפוץ המבנה ושימורו.

בית הדואר בנהלל היום
(צילום: שרון צור)

"בית הדואר הוא סמל היסטורי וחשוב גם למורשת וגם כדי להמשיך את הפעילות הפונקציונלית של הדואר. הבשורה היא שלא רק שהצלחנו לעצור את ההחלטה לבטל את הפעילות שלו, אלא הצלחנו גם לאגם משאבים של 300 אלף שקל שישמשו להסדרת המבנה של חלוקת הדואר. בעתיד אנחנו רוצים גם לשמר את הבית של עובדי הדואר, שהוא כבר לא בשימוש ואולי נהפוך אותו למוזיאון דואר. מעז יצא מתוק ובמקום להרוס אנחנו

משקמים ומחלצים את מורשת הדואר ומורשת העמק, לתפארת נהלל ולתפארת כל החברה הישראלית", מוסיף בצר.

ראש המועצה אייל בצר
(צילום: שרון צור)

מלבד זאת הוחלט בדואר ישראל כי בשנה הבאה יונפק בול לציון 100 שנה להיווסדה של נהלל, יחד עם סמל הדואר של נהלל. "הזמנו לביקור את מנכ"ל דואר ישראל דני גולדשטיין והשבוע הוא הגיע ובישר לנו על הנפקת הבול. 'שאפו' לדואר ישראל, שהולכים לקראתנו".

מתחם הרכב צילום: משה שפירא

מתחם הרכב: המחוזית לקחה רוורס מעמדתה?

הוועדה אישרה להרוס שלושה מבנים במתחם התחבורה הענק שיוקם בכניסה לעיר אבל רגע: לטענת המתנגדים, במחוזית דווקא תמכו בעבר בשימור כל המבנים במתחם מינהל התכנון בתגובה: "ההחלטה תצמצם את היקף ההריסה"

קוטי פונדמינסקי

המועצה לשימור אתרים, עמותת האדריכלים והחברה להגנת הטבע יוצאות נגד החלטת הוועדה המחוזית להרוס שלושה מבנים לשימור במתחם הרכב הושן סמוך לתחנת הרכבת נבון. על פי ההחלטה, מתוך תשעה מבנים לשימור, ייהרסו שלושה ויישמרו שישה בלבד, ואת לצורך הקמת כיכר גדולה, שאסורה להגניס את המרכיב התחבורתי העתידי, ולאפשר מעבר של אלפי אנשים ביום בין מסופי הרכבת הכבודה לתחנת הרכבת הקלה, לתחנה המרכזית של מטרד האוטובוסים הבינעירוני, ולעבר התנוון התת-קרקעי הענק, רבגנה כימים אלה. כבי ונות המתנגדים להגיש ערר למועצה הארצית לתכנון ובנייה ולהמשיך את הטאבק הצ'יטרי נגד הריסת המתחם הגדול כיום. "כל תשעה המבנים במתחם הרכב נמ"

המתחם העתידי

צאים כאילו סטטוס ואין שום הצדקה או צורך להרוס מבנה אחד ולהשאיר מבנה אחר, אומר מנהל מחוז ירושלים של המועצה לשימור אתרים, איציק שוויקי. "כולם מתוך מתחם אחד שקבוצה לשימור, וכך החלט גם בוועדת השימור. כערך הקורס שלנו מול העירייה הצטרפה הוועדה המחוזית לעסדהנו ותמכה בהשארת כל המתחם. כמו כן מדגיש העירייה, כבר הכיכר להסתפק בהריסת שני מבנים בלבד,

ועכשיו אנחנו חוזרים אחורה". מרוכר במאבק לשימור מבנים בני שתיים ושלוש קומות אשר הוקמו בשנות ה-20 של המאה שעברה ושימורו למגורים ומסחר. הוועדה איטנם שסעה את הדתנגדויות לתוכנית, ובהן גם זו של המועצה לשימור אתרים, אך החליטה כי הריס שלוש המבנים יישקף איוון נבון יותר בין צורכי הפיתוח לבין ערכי השימור. הוועדה אישרה להרוס שני מבנים, וקבעה כי הרס המבנה השלישי יתאפשר בהמשך ככל שיעלה הצורך בכך. מטינהל התכנון נמסר: "הוועדה החליטה לצמצם את היקף ההריסה המבוקש בתוכנית המוסקרת לשני מבנים בלבד. בנוסף, קבעה הוועדה כי מבנה נוסף אשר ישמר בשלב זה ללא תוספת זכויות הריסתו תתאפשר בעתיד כמידה ואכן יוכח כי יש צורך בכך. מבנה זה יהיה בעל שימושים ציבוריים ומסחרי נלווה לצורך הקמת מסעדה או בית קפה בגגול הכיכר".

עיריית ת"א הכריזה על שימור מבנים בריטיים בנמל יפו, ואז הרסה אותם

השכנים ברחוב היוקרתי הסמוך לא אהבו לגלות, כי מול בתיהם עשוי לקום מתחם מסחר ומסעדות. העירייה טוענת שהשימור מתרחש. היא משקרת, טוענים בכירים בתחום השימור

מיכאל יעקובסון

18.10.20

מבט מרחוב הצדף על נמל יפו. שני ההאנגרים הבריטיים עמדו ריקים לקראת שימור, עד שלאחרונה התברר מה קרה

"הצחקת אותי", אומר האדריכל שמואל גילר, כשהוא שומע שעיריית תל אביב-יפו טוענת שהעבודות העכשוויות שלה בנמל יפו הן עבודות שימור - ולא הריסה ובנייה מחדש. "לפי ההדמיה שהעירייה מציגה", הוא מבהיר. "אין קשר ויזואלי בין מה שהיה למה שנבנה עכשיו מחדש. בתחנת הרכבת בחדרה מסיימים היום שימור של מחסן דומה, שממנו יכלו ללמוד, אבל בעירייה בחרו שלא להתייעץ עם אף אחד". גם תושבים בסביבת הנמל, כמו גם אנשי מקצוע אחרים, המומים מהתנהלות העירייה ומתכוונים לפעול בנושא.

ההרס שמבצעת העירייה בנמל יפו, אתר שהוכרז לשימור, הפך בשנה האחרונה לעניין שבשגרה. תחילה החליטה העירייה, בניגוד לכל חוות הדעת, להרוס את טרמינל הנוסעים. לאחרונה הרסה את שני המחסנים המנדטוריים הגדולים שעמדו בדרום הנמל. אלא שבמקרה הזה התחייבה העירייה כי היא רק משמרת, ואילו התוצאה מצביעה על הרס, תוך בנייה של מבנה אחר בשטח (פרויקט שעליו מופקד משרד האדריכלים היפואי קיסלוב-קיי).

לקריאת הכתבה נא ללחוץ כאן